

Föräldrars deltagande vid institutionsvård av unga

- ur ett professionellt perspektiv

Av Sofia Larsson & Tine Henningsson

LUNDS UNIVERSITET

Socialhögskolan

Kandidatuppsats SOPA63

HT13

Handledare: Erika Werner

Abstract

Authors: Tine Henningsson & Sofia Larsson

Title: Föräldrars deltagande vid institutionsvård av unga - ur de professionellas perspektiv

Supervisor: Erika Werner

This essay is based on a qualitative study about parents' involvement in children's treatment in residential care. The study is based on semi-structured interviews with professionals working at institutions for youth between the age 13-20 and literature related to the chosen subject.

The purpose of this essay is to examine how the professionals reason about parents' involvement in residential youth care and which impact it may have on the care of the youth, both positive and negative. By using system theory we have been able to get an overall perspective of the family and how the residential placement can effect their lives. The results of the interviews indicate that the professionals had a similar comprehension about parents' involvement and considered it to be an important part in the care of the youth. However, there were some differences in the approach when working with the families. Some residentials used established methods in family treatment with therapeutic intentions, while most of the residentials used the every-day-contact to influence the parent-child relationship. Among other reasons, the overall perception was that the parents are the most important people in a child's life because no one can be able to replace them. We found that in cases of oppression in the name of honour or sexual abuse the professionals chose not to involve the parents because of the fact that the contact could create more damage than actually help the youth. The professionals argued that a good collaboration with the parents depended on the parents' attitude towards the treatment. To create a working relationship between professionals and parents and between professionals and youth, respect and honesty were important, equally so flexibility in formation of the treatment.

Keywords: Residential care, youth, professionals, family, involvement

Innehållsförteckning

1. Inledning	s.5
1.1 Problemformulering	s. 5
1.2 Syfte	s. 7
1.3 Frågeställningar.....	s. 7
1.4 Förförståelse	s. 7
2. Definition av centrala begrepp i uppsatsen	s. 8
2.1 Placering utanför hemmet – HVB, familjehem och §12 –hem.....	s. 8
2.2 Beteendeproblematik	s. 9
2.3 Familjearbete.....	s. 9
3. Lagar och riktlinjer	s. 10
3.1 Lagen vid placering	s. 10
3.2 Närhetsprincipen i socialtjänsten.....	s. 10
4. Tidigare forskning	s. 11
4.1 Barnets behov av föräldern	s. 11
4.2 Föräldrars upplevelse av placeringen.....	s. 11
4.3 Placering och ungdom	s. 11
4.4 Föräldrars medverkan och påverkan	s. 12
4.5 En studie lik vår	s. 13
4.6 Projektet Familjearbetet i hederskontext	s. 14
4.7 Vår studies förankring i kunskapsläget.....	s. 15
5. Teoretiska utgångspunkter	s. 16
5.1 Systemteori	s. 16
5.2 Utvecklingspsykologi	s. 17
5.3 Teoretiska begrepp i systemteori.....	s. 18
5.4 Teoretiska begränsningar	s. 19
6. Metod och material	s. 20
6.1 Metodval – Kvalitativ metod	s. 20
6.2 Urval	s. 20
6.3 Metodens förtjänster och begränsningar	s. 22
6.4 Metodens tillförlitlighet – validitet, reabilitet, generaliserbarhet.....	s. 24
6.5 Etiska överväganden	s. 26
6.6 Tillvägagångssätt	s. 27
7. Resultat och analys	s. 28
7.1 Riktlinjer i familjearbetet	s. 29
7.2 Varför ett familjearbete	s. 30
7.3 Relation och flexibilitet viktigare än metod	s. 32
7.4 Föräldrars attityd påverkar deras deltagande i den unges behandlingsprocess	s. 35
7.5 Svårigheter i ett familjearbete	s. 39
8. Sammanfattning och avslutande diskussion	s. 43
9. Referenser	s. 45
Bilaga 1 - Informationsblad	
Bilaga 2 - Intervjuguide	

Förord

Vi vill ge vårt största tack till vår handledare Erika Werner för det engagemang hon gett oss och den hjälp vi fått genom värdefulla råd. Sedan vill vi även tacka alla de medverkande i studien som har låtit oss intervjua dem. Utan dem skulle det inte varit möjligt att genomföra denna uppsats. Till sist vill vi tacka varandra för ett bra samarbete.

Tine Henningsson & Sofia Larsson, 2014

1. Inledning

Ett barn ska inte skiljas från föräldrarna mot deras vilja, utom när det är för barnets bästa. Barn som är skilt från föräldrarna har rätt att träffa dem regelbundet.

- Barnkonventionen artikel 9

Barnkonventionen har inte samma status som en lag i Sverige men ratificerades in i svensk lag år 1990. Lagar har sedan dess skapats och anpassas efter konventionen och dess innehåll. Den artikel som citeras ovan är en av Barnkonventionens 41 sakartiklar som alla är skapade för att framhålla barnets bästa. Om det nu är så att barnet för sitt eget bästa har skiljts från föräldrarna, på vilket sätt bör den regelbundna kontakten genomföras? Är kontakt med föräldrarna alltid positivt och hur bör en sådan se ut för att vara till barnets bästa? Det här är en kvalitativ studie där professionella som jobbar på institutioner för barn och unga har deltagit genom intervjuer för att vi ska få svar på våra frågor.

1.1 Problemformulering

Under våren 2013 föll medias ljus på HVB-hemmet Oasen i Jönköping. Det hade framkommit att de anställda använde sig av otillåtna metoder i behandlingen av de barn och ungdomar som bodde där. Bland annat använde de anställda sig av bestraffningsmetoder som kunde innebära inlåsning av barnen i så kallade time-out rum (Hedén, 2013).

Medias belysning av denna händelsen uppmärksammar de brister som kan existera på HVB-hem och andra institutioner för barn och unga. En granskning gjord av Institutionen för individ och omsorg visar att anställda på HVB-hem i en större utsträckning saknar relevant utbildning och använder sig av icke evidensbaserade metoder (TT, 2013). Detta är förvånande då syftet med omhändertagandet av ungdomar är att kunna erbjuda dessa ungdomar en tryggare tillvaro och bättre förutsättningar. De som ansvarar för att detta ska ske är staten men de som i praktiken ska verkställa det här är de anställda på institutionerna. För att händelser som det ovan nämnda exemplet från Oasen inte ska kunna hända verkar det finnas behov av riktlinjer i val av metod och tillvägagångssätt.

Att utöka forskningen kring vilka arbetssätt som bidrar till att förbättra vården av barn och unga kan vara ett sätt för att kunna skapa sådana riktlinjer. Dock kan det vara problematiskt eftersom utformandet av vården idag kanske inte enbart påverkas av vilka metoder som finns att välja mellan utan även av det faktum att många av vårdgivarna idag, liksom andra områden av vår sociala välfärd, är privata företag. En del privata HVB-hem har anklagats för att ha en vinstdrivande verksamhet där pengar går före kvalitén på vården (Wolters, 2013). Med detta har det kommit frågor kring vad det är som driver aktörer i denna form av verksamheter, är det för barnens bästa som dessa verksamheter ser ut som de gör, eller är det utifrån ett vinstdrivande perspektiv? Genom att ta del av de professionellas resonemang kring deras utförande av arbetet kan det skapas en större förståelse för deras användande av metod och riktlinjer och hur dessa faktiskt fungerar i praktiken.

Det går att se att synen på placering av barn utanför hemmet har följt olika trender genom tiden vilket har kommit att påverka antalet placerade barn. Sedan 1930-talet fram till 1980-talet så var placering av barn utanför hemmet en åtgärd som skedde allt mer sällan. Antalet platser minskade under denna period från cirka 8500 till cirka 2000 (Sallnäs, 2004). En av anledningarna till detta var att det blev alltmer uppmärksammat vilka påfrestningar det innebär för ett barn att behöva flytta från sina föräldrar till en främmande miljö, så som en institution. Dock avstannade minskningen av placeringar efter 1980-talet (ibid), och år 2012 bodde 2 103 barn på institution (Socialstyrelsen, 2013:A). Den ålderskategori som var störst var ungdomar i åldern 13-17 med 1838 platser (ibid).

Som det går att se ovan så har resonemang kring betydelsen av föräldrarnas roll i den unges liv varit närvarande under större delen av 1900-talet. Det har även genomförts en del studier med syfte att undersöka föräldrars roll och betydelse för barnet när det är placerat på institution eller i familjehem. De allra flesta av dessa studier pekar på att föräldrars medverkan i behandlingen gör skillnad för barnet och att föräldrar har betydelse för att barnet ska kunna uppnå långvariga positiva resultat av placeringen (Geurts et al. 2012; Andreassen, 2003). Robst et al. (2013) kom fram till, efter att ha studerat placerade ungdomars kontakt med sina familjer, att besök av föräldrar på institutionen i ett terapeutiskt syfte ökade chansen till ett positivt och långvarigt resultat av behandlingen. Dock gick det inte att utläsa att besök av föräldrarna på institutionen

utan ett terapeutisk syfte medförde positiva effekter för den unge, utan att denna form av kontakt snarare hjälpte till att vidmakthålla de problem som fanns i familjerna. Det gick inte heller att finna något som pekade på att kontakten med övriga familjemedlemmar skulle förbättra utfallet av behandlingen (ibid). För det mesta behöver hela familjen stöd, oftast mer än vad den unge behöver individuellt. Det är dock inte ovanligt med uppfattningen att det är den unge och dennes handlingar som är utgör problemet, trots att den unge för det mesta bara vill ha mer uppmärksamhet (Hill och Garfat, 2003). Enligt systemteorin påverkar en individs problem även dennes familjemedlemmar. För att den enskildes problem ska lösas behöver även de andra i familjen följa den enskildes strävan att lösa det, och ta del av de eventuella förändringar som kan behövas (Lundsbye et. al, 2010). Detta är något som vi har intresserat oss för och det har lett till att vi vill undersöka på vilket sätt föräldrars deltagande kan komma att påverka behandlingen som ungdomen genomgår på institution, såväl positivt som negativt.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka de professionellas syn på föräldrarnas delaktighet och betydelse när barn genomgår behandling på HVB-hem och deras resonemang om hur detta kan påverka den unge såväl positivt som negativt.

1.3 Frågeställningar

Hur ser eventuella riktlinjer ut för de professionella angående föräldrars deltagande i den unges behandling?

Hur resonerar de professionella kring betydelsen av föräldrarnas deltagande i den unges behandlingsprocess?

På vilka sätt hanteras eventuella svårigheter med att involvera föräldrarna i behandlingen?

1.4 Förförståelse

Intresset för ämnet i denna uppsats kommer sig av att vi båda har erfarenhet av arbete med familj och barn. Dessa erfarenheter har vi bland annat fått under praktikterminen och vi har båda reflekterat över hur de olika individerna i en familj kan påverka varandra. En av oss hade praktik

på ett HVB-hem för ungdomar och den andra i ett team som arbetade med familjebehandling. Vi kunde här se att det inte alltid är givet att familjer tillsammans kan eller vill arbeta med problem. Detta även om familjarbete uppmuntras att ha en central betydelse i behandlingen, vilket Andreassen (2003) skriver om i en översikt om institutionsbehandling vilken skrivits på uppdrag av bland annat Statens institutionsstyrelse och Centrum för utvärdering. Andreassen (2003) skriver om vikten av att arbeta för en stabil relation mellan familjemedlemmarna eftersom att en sådan kan främja för en mer framgångsrik behandling för den unge. Samt att en stabil relation mellan familjemedlemmarna kan medverka till att behandlingen kan innebära långvariga positiva effekter för familjen (ibid).

Vi har ställt oss frågan huruvida familjens involvering alltså ska ses som en fördelaktig del av insatsen för den unge eller om det finns situationer då det faktiskt inte är lämpligt att upprätthålla kontakten. Genom att försöka ha ett öppet sinne där båda alternativ är möjliga tänker vi att våra erfarenheter och vår förförståelse inte kommer att färga uppsatsen i en allt för stor utsträckning. Tanken med uppsatsen är att vi genom intervjuer med professionella ska få svar på våra frågor och därmed inte utgå från våra egna föreställningar om hur det borde vara.

2. Definition av centrala begrepp i uppsatsen

2.1 Placering utanför hemmet - HVB, familjehem och § 12-hem

Det finns olika former av placering utanför hemmet för unga. Familjehem är den vanligaste formen av samhällsvård (Lagerlöf, 2012), och innebär att barnet får bo hemma hos någon som blir barnets fosterförälder. Detta kan vara någon nära anhörig som till exempel faster, mormor och morfar, men det kan också vara en okänd person som är godkänd som fosterförälder av socialtjänsten. Omkring 70% av de unga som är placerade utanför hemmet lever i familjehem. HVB, hem för vård eller boende, är den näst vanligaste formen av samhällsvård för barn och unga (ibid). Den tredje vanligaste formen av placering av barn och unga är på så kallade § 12-hem, hem för särskild tillsyn, som drivs av staten och är till för ungdomar med en mer omfattande problematik (ibid). HVB-hem och § 12-hem är i uppsatsen samlade under benämningen institutioner. Enligt Lagerlöf (2012) har institutioner ett gemensamt drag av att konstruera en miljö och vardag för de boende, som till viss del skiljer dem från resten av samhället. Detta kan som till exempel ta sig uttryck i det minskade handlingsutrymme som en

institutionsplacering kan innebära för ungdomar (ibid).

2.2 Beteendeproblematik

Beteendeproblematik kan finnas i olika former. Socialstyrelsen (2010) skriver om tre typer av beteendeproblematik:

1. Beteende som hindrar lärande och undervisning - Detta innebär bland annat koncentrationssvårigheter och rastlöshet i skolan.
2. Utagerande beteende, både fysiskt och verbalt - I dessa fall har barnet lätt för att bli arg och ge aggressiv respons vid tillsägning och när krav ställs på denne.
3. Antisocialt beteende - Vilket innebär ett allvarligt normbrytande beteende som karaktäriseras som destruktivt och etiskt inkorrekt. Det kan vara sådant som missbruk, aggression och kriminalitet

I Sverige finns det inga exakta siffror på hur många barn och ungdomar som har beteendeproblematik då det helt beror på vem som definierar vad som är ett problem (Socialstyrelsen, 2010). De ungdomar med beteendeproblematik som utgör en risk för sin egen hälsa och framtid kan efter utredning hos socialtjänsten få bo på institution där den kan få behandling och stöd (ibid). I denna uppsats finns ovannämnda former av beteendeproblematik representerade hos de unga på en eller flera av de institutionerna där de professionella arbetar på.

2.3 Familjearbete

Begreppet familjearbete har vi under skrivandet av uppsatsen använt som ett samlingsord för arbetet som de professionella utför när de arbetar med den unge och dess föräldrar. Då de olika institutionerna vi besökte använde sig av olika tillvägagångssätt i sitt arbete med familjerna fann vi att ett begrepp som samlade de olika arbetssätten skulle vara brukligt. Ett familjearbete kan innebära att de professionella arbetar med familjen samlad, i samtal eller under gemensamma aktiviteter men även genom kontakt med de enskilda familjemedlemmarna i syfte att stärka familjen och dess relationer.

3. Lagar och riktlinjer

Under denna rubrik presenteras en del av det lagen säger angående närstående vid placering av barn och unga. Det redovisas vilka lagar som gäller och vad som ska beaktas vid beslut om placering.

3.1 Lagen vid placering

Placering för vård av barn och unga utanför hemmet är reglerat i socialtjänstlagen, SoL. Placering på ett HVB-hem kan ske genom en frivilligt insats enligt kap 6 §1 SoL eller genom tvång enligt §2 eller §3 LVU, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Kapitel 6 i socialtjänstlagen reglerar hur en placering för vård i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende ska se ut. I lagen går det att se att närstående anses vara den bästa tillgången vid placering utanför hemmet då dessa är att föredra framför ett HVB eller ett familjehem hos icke-närstående. Kap 6 §5 SoL säger att “när ett barn placeras skall det i första hand övervägas om barnet kan tas emot av en anhörig eller någon annan närstående. Vad som är bäst för barnet skall dock enligt 1 kap. 2 § alltid beaktas.” I svensk lag är barnets bästa avgörande för beslut om vård- eller behandlingsinsatser.

3.2 Närhetsprincipen i Socialtjänstlagen

Vid beslut om placering finns det olika principer som handläggaren måste ta hänsyn till. Dessa kommer till uttryck direkt eller indirekt i Socialtjänstlagen men ska även aktivt övervägas innan placering. En av dessa principer handlar om närhet. Närhetsprincipen innebär att socialnämnden bör försöka placera barnet eller den unge nära hemmet för att bevara kontakten med hemmiljön, såsom skola, vänner och familj. Om möjligt bör det vara i hemkommunen (Socialstyrelsen, 2012). I lagen ges närhetsprincipen uttryck i kap 6 §1 tredje stycket SoL: “Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön.” (ibid). Det finns fall då det går att kringgå närhetsprincipen, bland annat om det huvudsakliga problemet finns i relationen till en annan familjemedlem på grund av till exempel sexuella övergrepp, missbruksproblem eller psykisk störning (ibid).

4. Tidigare forskning

4.1 Barnets behov av föräldern

Socialstyrelsen (2010) skriver i sin rapport "Barn som utmanar" att barn med utagerande beteendeproblem, precis som alla barn har, ett behov av föräldrar som ger dem trygghet, kärlek och acceptans, samtidigt som föräldern behöver ha förmåga att sätta upp regler och hantera gränssättning. Föräldern bör vara konsekvent i sitt handlande när barnet betar sig på ett oacceptabelt sätt samt vara konsekvent i sitt handlande om barnet uppvisar ett antisocialt beteende. På samma sätt behöver bra sidor hos barnet och positiva beteende lyftas fram och uppmärksammas för att dessa ska bestå (ibid).

4.2 Föräldrars upplevelse av placeringen

Eli Buchbinder och Orit Bareqet-Moshe (2011) gjorde en studie på föräldrars upplevelser av att ha sitt barn placerat på en institution. Författarna upptäckte att det fanns tre huvudteman för hur dessa känslor och upplevelser beskrevs. Det första temat handlade om att föräldrarna upplevde placeringen som den sista utvägen och att de såg det som en positiv sak, där de gjorde det bästa för barnet. Det andra temat pekade på föräldrarnas upptäckt att placeringen förde med sig positiva förändringar men att det fanns en rädsla att familjen skulle återgå till gamla mönster när barnet väl återvände hem. Det tredje och sista temat handlade främst om föräldrars känsla av skuld. Dessa föräldrar kunde se det positiva med placeringen men upplevde att känslan av skuld alltid var närvarande. Bland annat för att deras barn under placeringen ständigt bad om att få komma hem med löfte om att bli bättre, vilket bidrog till känslan av misslyckande som förälder gentemot barnet (Buchbinder & Bareqet-Moshe, 2011).

4.3 Placering och ungdom

Att vara placerad på en institution kan för unga vara påfrestande och ha en negativ påverkan på den enskildes framtid och utveckling. Sådan påverkan redovisas bland annat i Vinnerljung och Sallnäs (2008) longitudinella studie från 2008 om svenska ungdomar som var placerade på institution under 1991. Resultaten av studien redovisar bland annat att många av ungdomarna, framförallt de med beteendeproblematik, hade gått en besvärlig framtid till mötes, ett större antal dog en förtidig död, begick kriminella handlingar och andra antisociala handlingar (Vinnerljung & Sallnäs, 2008).

Det finns även ett antal studier som redovisar resultat på att barn och unga som varit placerade utanför hemmet har, utöver svårigheter som beteendeproblematik och relationssvårigheter med ursprungsfamiljen, även har/ har haft en sämre psykisk och fysisk hälsa. Studier som redogör för det här och som samstämmigt nått samma resultat har framställts i Norden och i andra länder (Socialstyrelsen 2013:B). Denna grupp av unga människor hade en historia av att inte ha haft tillgång till hälso- och sjukvård i den omfattning som de har haft behov av i jämförelse med barn och unga som inte har haft liknande svårigheter eller uppväxt. Det faktum att barn som placeras utanför hemmet utgör en högriskgrupp kan redovisas genom studier om deras hälsa innan, under och efter placering inom samhällsvården (ibid).

Utöver att ungdomar som bor på institution utgör en högriskgrupp genomgår de, liksom alla ungdomar, en utmanande period under tonåren. Den unga människan är, ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv, i en av de mest kritiska perioderna av utvecklingen under åldern 13 - 19 år. Perioden präglas av ett identitets- och gemenskapssökande som kan påverka ungdomens sätt att vara, se ut och bete sig (Karlsson, 2007). Hur ungdomen hanterar perioden och agerar under de här åren kan för de personer i ungdomens närhet uppfattas som främmande och kanske till och med oroväckande. Relationen mellan den unge och föräldrarna utmanas då det utrymme som den unge kan behöva för att "experimentera" och finna den roll vilken han/hon känner sig bekväm i, kan för familjen innebära en prövning. Föräldrarna kan behöva acceptera detta och arbeta för att ett ömsesidigt förtroende ska bestå mellan dem och den unge (ibid). För att de här unga människorna med framgång ska utvecklas vidare och bygga nära relationer till partners och andra finns det ett behov av trygghet till det egna jaget, samt till andra människor som står dem nära (ibid).

4.4 Föräldrars medverkan och påverkan

I Socialstyrelsens handbok (2012) om barn och unga i familjehem och HVB kan läsaren följa resonemanget kring huruvida placerade barn och ungas behandlingsprocess påverkas av kontakt med ursprungsfamiljen. Enligt Socialstyrelsen finns det inte någon säker forskningsbaserad kunskap som bevisar att en sådan kontakt främjar de placerade barnen och ungdomarnas psykiska välbefinnande men inte heller att familjens inblandning i behandlingen skulle ha en

negativ påverkan. Dock nämns en longitudinell amerikansk studie i rapporten, gjord 1978 av David Fanshel och Eugene B Shinn, som är baserad på ett större antal placerade ungdomar. Den visar att ungdomarna upplevde att kontakt med familjen innebar en större trygghet. Kontakten innebar även ett bättre mående för ungdomarna (Socialstyrelsen, 2012). Liknande resultat går att finna i Geurts et. als (2012) studie som har undersökt flera studieresultat kring vilken påverkan familjens närvaro och medverkan har när ett barn är placerad på institution. Dessa studier visade på att när familjen involverades i barnets omvårdnad på institutionen ökade chansen för ett bättre utfall av insatsen. Bland annat eftersom föräldrarna då fick en större förståelse för de ungas beteende och blev medvetna om de förändringar och upplevelser den unge går genom under placeringstiden. En sådan medvetenhet kan underlätta för föräldrar och den unge i upprätthållandet av en ömsesidig förståelse och förbättrad relation när den unge har skrivs ut från institutionen (ibid). För att en sådan förståelse och känsla det sammanhang som den unge befinner sig i ska vara möjlig krävs det av institutionens personal att det förs ett kontinuerligt arbete för att föräldrarna ska få tillgång till det. Geurts et al (2012) menar att ett sådant arbete från personalens sida kan med fördel utföras om de använder sig av tre nyckelkomponenter. De menar att personalen bör låta föräldrarna vara med i framställningen av den unges vårdplan, i planering av vardagsaktiviteter och att interventioner ska innefatta hela familjen samt erbjuda stöd och vägledning i vardagen (ibid).

Robst et al. (2013) skriver att avståndet mellan institutionen och familjens hem kan påverka hur föräldrars deltagande ser ut. Ett längre avstånd kan göra det svårt för föräldern att ta sig till institutionen regelbundet för att besöka sitt barn, men i Robst et als (2013) studie kunde de se att kontakt via telefon då fungerade lika bra som ett besök av föräldern för att stärka föräldrarna och barnets relation. Däremot kunde kontakten, om den uteslutande skedde genom telefonsamtal vara en negativ faktor om det var så att föräldrarna bodde nära, men hellre valde att ringa istället för att göra ett besök hos den unge (ibid).

4.5 En studie lik vår

Maria Bangura Arvidsson och Malin Åkerström (2000) har på uppdrag av statens institutionstyrelse gjort en studie lik den i vår uppsats. De har undersökt hur personal på §12-hem arbetar med anhöriga, detta genom personalens berättelser och observationer av hur de betar sig

på intuitionerna. De ville se på vilket sätt familjearbete görs och vad det finns för mening i det. Här framkom att majoriteten av institutionerna hade riktlinjer kring arbetet med familjen. Fem institutioner svarade att de inte hade riktlinjer, någon var precis igång med att starta upp ett sådant arbete, någon svarade att de söker pengar för att kunna fortsätta familjearbetet medan de flesta svarade att på deras boende var det tillräckligt att arbeta med den unge men att kontakt med föräldrar självklart förekom (ibid).

Bangura Arvidsson och Åkerström (2000) kunde urskilja fyra fördelar med att ha kontakt med föräldrarna under behandlingstiden. En fördel var att det blev lättare att kunna skapa en förändring hos den unge. Om föräldrar och personal är överens om vilka behov den unge har så är det lättare för den unge att acceptera placeringen på institutionen. En andra fördel som nämnades var att de då kunde skapa en förändring hos hela familjen. De såg ingen mening med att försöka förändra ungdomarnas beteende om de ändå skulle återvända till ett hem där allt är precis som innan tiden på institutionen. Den tredje fördelen var att de professionella ser föräldrarna som en informationskälla med unik kunskap om den unge. Den fjärde och sista fördelen var att i kontakten mellan personalen och föräldrarna får föräldrarna en chans till att bli starkare i sin roll som förälder och vuxen. Och detta ansåg de professionella underlätta behandlingsarbetet (ibid).

Om något skulle skapa problem för att kunna ha ett bra familjearbete så beror det för det mesta på att föräldrarna har egna problem, svarade de flesta professionella. Sådana problem kunde vara bland annat missbruk, psykisk sjukdom och kriminalitet (Bangura Arvidsson & Åkerström, 2000). Misstro till myndigheter eller brist på engagemang var också faktorer som nämnades som kunde hindra behandlingsprocessen. För det mesta uppfattades det som att ungdomar och anhöriga upplevde det som positivt att alla i familjen involverades (ibid).

4.6 Projektet Familjearbetet i hederskontext

Vår studie är ämnad att handla om hur föräldrars delaktighet i ungdomars behandling när de är placerade på institution. Dock har vi funnit att det är av betydelse att vi skriver ett stycke om hedersproblematik då vi har förstått att denna form av problematik kan ha en avgörande verkan för om ett familjearbete kan genomföras eller ej. På Linnamottagningen i Stockholm tar man

emot ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld av sina familjer. År 2009 startade de projektet "Familjearbete i hederskontext" som kom att avslutas 2012 efter flera misslyckanden. Det var ett försök att genom samtal med föräldrarna förändra deras värderingar kring heder (Svedberg, Qarai & Qaraee, 2013). Förhoppningen var att föräldrarna skulle överge dessa vilket skulle ge den unge den frihet som den är berättigad. Tanken var att familjearbetet skulle leda till att faktiskt lösa hedersrelaterade konflikter och inte enbart kunnat erbjuda stöd och skydd för den unge (ibid). Linnamottagningen ansåg sig ha tillräckligt med erfarenhet och kompetens i ämnet för att kunna utföra dessa samtal men det visade sig inte vara tillräckligt. Efter projektet blev slutsatsen att det är ytterst svårt att kunna förändra dessa värderingar. Ingen av de familjer som medverkade förändrade sitt förhållningssätt till hederkulturen och för en del ungdomar innebar det en livsfara att ha kontakt med familjen (ibid). Under projektet försvann en flicka i familjens hemland och en annan flicka giftes bort mot sin vilja och blev senare mördad av sin man efter att ha försökt rymma från honom (Funke, 2013). De professionella som medverkade uppmanar andra inom samma område att aldrig använda sig av familjearbete eller medling i samband med hedersrelaterat förtryck och våld (Svedberg, Qarai & Qaraee, 2013).

Trots ett dåligt utfall av projektet så används denna metod på en del socialtjänster. Socialstyrelsen och vissa länsstyrelser uppmanar till metoden med betoning på att det är ett viktigt arbete (Funke, 2013). I Helsingborg görs ett liknande projekt som finansierades av Länsstyrelsen i Skåne. De anser att projektet har varit lyckat medan kritiker menar att de enbart förhandlade fram aningens bättre förhållande för ungdomarna och att deras familjers regler och livsstil fortfarande inskränker på ungdomarnas frihet och mänskliga rättigheter (ibid).

4.7 Vår studies förankring i kunskapsläget

Som det går att se i den forskning vi har tagit del av så finns det många studier som berör placerade barn och ungas kontakt med föräldrar. Dock tycks det inte finnas någon forskning som fastställer att en sådan kontakt är givande för barnets behandling på institution (Socialstyrelsen, 2012). Därför anser vi att det finns anledning att utöka forskningen på detta området för att på så sätt förbättra förutsättningarna för framgångsrik behandling på institutioner i Sverige. Genom att ta del av de professionellas resonemang och erfarenheter kan vi få en bild av hur familjearbetet fungerar i praktiken.

5. Teoretiska utgångspunkter

Svensson (2011) menar att teori och tolkning ur olika perspektiv kan vara mer eller mindre lämpliga beroende på det forskaren avser att undersöka. Genom den teori som vi valt ämnar vi att belysa familjens betydelse och det är ur denna synvinkel vi kommer att betrakta och forma vårt material. Som teori för uppsatsen har vi därför valt att utgå från ett systemteoretiskt perspektiv på en interpersonell nivå. Därmed har vi kunnat undersöka de professionellas resonemang kring föräldrarnas deltagande under ungdomens behandlingstid genom att studera dessa ur ett holistiskt synsätt, vilket det systemteoretiska perspektivet förespråkar. Det vill säga att helheten är större än summan av dess beståndsdelar.

Vi har även valt att i viss mån använda oss av utvecklingspsykologi då vi anser att denna teori genom dess beskrivning av utvecklingszoner kan ge oss förståelse för den unges situation.

5.1 Systemteori

Andreassen (2003) skriver om familjens betydelse i barnets behandling, detta under behandlingstiden på institutionen samt tiden efter. För att behandlingen ska vara framgångsrik menar författaren att det är av större betydelse att familjen är engagerad och deltagande (ibid). Genom att intervjua de professionella har vi lyckats få en större förståelse för hur de professionella arbetar för att involvera familjen i den unges behandlingsprocess och vad de anser att det har för betydelse för den unge. Med hjälp av vårt teoretiska raster har vi kunnat studera de effekter vilket ett familjearbete kan innebära för den unge, och för hela familjen. Utifrån systemteori har vi fått mer insikt i de cirkulära processer som pågår i familjer (Öquist, 2008). Med cirkulära processer menas att de olika individernas handlingar inverkar på hur de andra i familjen kommer agera (Lundsbye et. al, 2010). Att människor handlar utan mening och att de inte har möjlighet till att påverka verkligheten de befinner sig i bestrids i systemteorin. Denna teori belyser att bakomliggande strukturer påverkar människor och i en större omfattning det sätt som människor agerar på (Öquist, 2008). Sådana strukturer beskrivs vara djupt rotade inom oss och de präglas av relationer och normer som kan vara svåra att uppfatta då man ständigt befinner sig inom ett system och dess bestämda strukturer (ibid).

Eftersom vi har intresserat oss för familjen dess betydelse som helhet har vi till en viss del

fördjupat oss i hur olika typer familjer kan fungera samt hur deras sätt att fungera kan påverka ett familjearbete. Vi har fokuserat på två typer av familjer, som enligt systemteorin kallas för öppna och slutna system (Öquist, 2008). De olika systemen skiljer sig åt i mottaglighet för förändring och yttre påverkan. Öppna system kännetecknas av att de är mottagliga för yttre påverkan, kommunikation och utveckling. Det bidrar till att systemet har bättre förutsättningar för överlevnad som helhet. Slutna system präglas inte av samma öppenhet, låter sig inte påverkas och har inte sällan en liten kommunikation med utomstående (ibid).

5.2 Utvecklingspsykologi

Vi har valt utvecklingspsykologi att använda som perspektiv och förklaring av det stadie som den unge befinner sig i. Lev Semjonovitj Vygotskij var en psykolog och forskare som var verksam under början på 1900-talet. Hans forskning om utvecklingspsykologi kom att ha en stor betydelse och under hans verksamma år som forskare intresserade han sig bland annat för *utvecklingszoner*, som är de stadier under livet som utmärker sig mer än andra (Karlsson, 2007). Utvecklingspsykologi berör människans utveckling och de förändringar, såväl kognitiva som emotionella, som den medför. Bland annat ger den en beskrivning om vad som händer inom människan under livets olika faser och däribland tonåringars livskris, som enligt Vygotskij färgas av en större självständighet och osäkerhet (Karlsson, 2007). Att använda utvecklingspsykologi som teori hade även varit intressant då vi hade kunnat diskutera sambandet mellan arv och miljö och dess betydelse för vilka som placeras utanför hemmet, samt vad det är för bakgrundsfaktorer som kan bidra till detta. Men eftersom utvecklingspsykologi främst handlar om vad som händer i den enskilde individen fann vi att systemteorin har större relevans som teori vår för uppsats. Detta eftersom att vi fokuserar på hur de professionella arbetar med familjen, inte enbart den placerade ungdomen. Men som perspektiv har utvecklingspsykologi ändå varit användbart på grund av att vi har använt oss av den för att få en större förståelse för den unge och dennes situation i diskussionen om familjen. Detta har medfört att det givits ett visst utrymme för brukarperspektivet i uppsatsen. Vidare har utvecklingspsykologin varit till användning för oss som författare för få en djupare förståelse för de placerade ungdomarna, vilket har betydelse eftersom vår uppsats till stor del berör dem, samt för att vi har valt att inte intervjua några brukare.

5.3 Teoretiska begrepp i systemteorin

Systemteorins centrala begrepp är *nonsummativitet* och det är från detta begrepp vår uppsats kommer att ta sitt avstamp. Nonsummativitet innebär att “helheten är mer än summan av beståndsdelarna” (Lundsbye et. al, 2010). Med stöd i betydelsen av detta begreppet kan vi motivera vårt intresse av att undersöka familjens betydelse och därmed inte enbart fokusera på ungdomen som enskild individ.

När vi i vår uppsats skriver om *systemet* syftar vi på familjen, och denna som en helhet. Vi har fört en diskussion om vilka personer som ordet familj inbegriper vår uppsats och kommit fram till att det är den unge, dennes föräldrar (eventuellt andra vårdnadshavare eller styvföräldrar) och syskon. I systemteorin finns uttrycket *den första ordningen*, vilket innebär en förändring av det tillstånd som systemet befinner sig i, till exempel att barnet flyttas från familjen till ett annat boende (Öquist, 2008). Vi har i skrivandet av uppsatsen utgått från att en förändring av den första ordningen redan har skett. I systemteorin motiveras en sådan förändring som en ibland nödvändig händelse för att kunna skydda individen mot de kränkningar som systemet utsätter den för. Men för att denna förändring ska medföra ett positivt utslag så behöver det ske en förändring i *den andra ordningen*, vilket innebär en förändring av systemets beteende, med andra ord familjens beteende. Detta kan till exempel vara att de normer och attityder som finns i familjen förändras (ibid). Förändringar av sådant slag kan vara möjliga att genomföra genom familjearbete, med förutsättningen att familjemedlemmarna är motiverade att genomföra ett sådant arbete (ibid).

Inom systemteorin talas det även om *öppna* och *slutna system* (Öquist, 2008). Familjer kan ses som öppna eller slutna mot omvärlden. De öppna familjerna har kapacitet till att fånga upp information från sin omgivning och inom systemet och på så sätt kan de utvecklas och fungera. Slutna familjer har däremot en begränsad kontakt med sin omgivning, vilket kan leda till att invanda negativa beteendemönster får pågå utan att någon reflekterar över dess påverkan. Det kan även finnas beteendemönster som förhindrar omgivningens insyn i familjen. Ett sådant slutet system med detta beteende går igenom något som kallas för förstelning, alltså att de avstannar i utvecklingen. På en samhällsnivå till exempel går det att se subkulturer som har stadigvarande

traditioner och normer och som inte tillåter någon påverkan av omgivningen. Exempel på slutna system kan bland annat vara sekter, kloster och etniska minoriteter (ibid). I slutna system kan bristen på information bero på att systemet isolerar individen eller att individen självmant bara söker sig till viss typ av information. När familjer avskärmar sig från omgivningen under en längre tid kan individerna komma att utveckla en snedvriden syn på omgivningen, vilket i sin tur kan leda till en illvilja eller rädsla för att ta in ny information eller söka kontakt med utomstående. För att påverka ett sådant system krävs det insatser vilka kan föra in nya sociala aspekter i systemet som kan påverka de handlingar och strukturer som finns där (ibid). Sådana insatser i behandlingsform kan präglas av att de utomstående förskjuter systemet från dess rigida strukturer och sätt att vara, för att på så sätt skapa ett "kreativt kaos". Det är ett tillvägagångssätt som kan leda till nya möjligheter för familjen att finna nya mer funktionella sätt att kommunicera och handla. Genom att försätta system i situationer de inte finner att deras sätt att vara och handla fungerar, kan det genom stöd och vägledning finnas utrymme för utomstående att påverka och nå dem (Öquist, 2008).

5.4 Teoretiska begränsningar

I valet av teori för vår uppsats har vi ställt oss frågan vilka möjligheter och begränsningar ett sådant val kan komma att innebära. Med stöd ur vårt empiriska material samt litteratur har vi funnit att det systemteoretiska perspektivet för oss, är ett användbart och ett intressant perspektiv att analysera vår empiri utifrån. En eventuell begränsning som denna teori kan innebära är dess fokus på de bakomliggande strukturer och regelverk inom det system, familj, vilket individen hör till (Svenbro, 2005). Svenbro (2005) beskriver hur ett systemteoretiskt perspektiv kan bidra till att individers handlande så gott som alltid kan hänvisas till systemets strukturer och påverkan, och att dessa är tillräckliga för att förklara varför och hur människor agerar så som de gör. Detta resonemang bortser från att det finns andra faktorer som kan ha betydelse för hur till exempel en familj och dess medlemmar agerar och relaterar till varandra. Faktorer som känslor och tankar kan utifrån det systemteoretiska perspektivet uppfattas som mindre betydelsefulla (ibid).

6. Metod och material

6.1 Metodval - Kvalitativ metod

Denna uppsats bygger på en kvalitativ metod där vi har genomfört semistrukturerade intervjuer med åtta professionella på institutioner för barn och unga vid sex tillfällen. De institutioner vi har haft kontakt med är HVB-hem som erbjuder boende för ungdomar placerade under SoL och/eller LVU.

Bryman (2011) skriver att användandet av semistrukturerade intervjuer som intervjuform innebär större flexibilitet än vid användandet av andra metoder. Han menar att forskaren får direkt tillgång till det material som denne eftersträvar och valet av metod grundar sig främst på dessa faktum (ibid). Semistrukturerade intervjuer tillåter intervjupersonen att välja egna begrepp och uttryck som denne känner sig bekväm med för att svara på frågorna (May, 2013). Denna form av öppna samtal har vi sett som en fördel för våra intervjuer och det material som de har medfört. Vi som intervjuare och våra intervjupersoner har haft möjligheten till att fördjupa frågor och svar, samt lämna utrymme för eventuella resonemang och teman. Då vi har strävat efter att få reda på de professionellas åsikter och erfarenheter försökte vi redan vid skapandet av vår intervjuguide formulera frågor som inte var ledande, och vi strävade efter att skapa frågor som var präglade av öppenhet och gav möjlighet till egen tolkning så att de intervjuade skulle få utrymme att formulera sina svar som de ville. Med hjälp av denna flexibla form av intervju kunde vi, om det uppkom ett ämne som vi inte tänkt på men som kunde vara av intresse för studien, diskutera det närmre och få en djupare förståelse för ämnet och även för intervjuens sammanhang i stort (ibid).

Den kvalitativa metoden har gett oss en möjlighet att få en inblick av de professionellas erfarenheter i ett större sammanhang och därmed har vi kunnat få en större förståelse för svaren. Om vi använt oss av en kvantitativ studie i form av enkät har vi uppfattningen att svaren möjligtvis vara mer förutsägbara eftersom en sådan studie inte lämnar utrymme för respondenterna att utveckla och förklara sina svar.

6.2 Urval

Vid val av intervjupersoner i kvalitativ metod så finns det inga direkta regler för hur det ska göras, men urvalet bör ändå övervägas noggrant för att kunna anses som trovärdigt (Eriksson-

Zetterquist & Ahrne, 2011). May (2013) skriver att för att få ut rätt information av en intervju krävs det att många komponenter går ihop, en av dessa benämner han som tillgänglighet. Det är viktigt att intervjupersonen har tillgång till den information som eftersöks av forskaren. Vi ville till en början utföra intervjuer med professionella som arbetar på HVB-hem för barn och unga, där de förutom individuell behandling även utförde familjebehandling. Vår tanke var att institutioner som har denna kombinationen av behandling kan ha djupare insikt av familjens betydelse för det enskilda barnet och föräldrarnas inställning till behandlingen. Detta antagande byggde vi på att de professionella troligen har mer kontakt med föräldrarna eftersom de arbetar för att involvera familjen på ett annat sätt än en institution utan familjearbete. Det visade sig vara svårt att hitta ett flertal HVB-hem som hade familjebehandling som uttalad metod. De flesta föredrog att benämna arbetet med anhöriga för familjearbete eller nätverksarbete. Några beskrev involveringen av familjen som ett naturligt inslag i behandlingsarbetet och att det inte gick att kringgå. Resultatet av detta blev att de flesta av de vi har intervjuat främst arbetar med ungdomarna, men har en kontinuerlig kontakt med och/eller ger stöd till deras familjer. Trots denna förändring i urval anser vi oss vara tillfreds med de svar vi fått på våra frågor.

Vi upplever att det kunde ha varit problematiskt att intervjua familjerna. Föräldrars egna bedömning av sin medverkan byggs på individuella erfarenheter om hur det varit och föreställningar om hur det borde vara, och det kunde riskerat att resultera i att vi hade fått en bild som kunde vara mer subjektiv. Detta för att föräldrar kanske bedömer sin medverkan annorlunda än vad som uppfattas av andra. De professionella har däremot tillgång till ett bredare perspektiv byggt på erfarenheter från flera ungdomar och familjer. Det finns anledning att anta att de, till skillnad från familjemedlemmarna, har gett en bredare syn på vilken betydelse föräldrars deltagande har haft i behandlingen. Ytterligare en faktor som skulle kunnat påverka svaret från en ungdom eller förälder är var i behandlingsprocessen familjen befinner sig. Svaren skulle kunna skiljas åt beroende av om de precis påbörjat behandling eller om det var i slutfasen och därmed ge oss resultat som skiljer sig åt.

Vi var ute efter boende där ungdomarna placerats på grund av att de har beteendeproblematik, men för det mesta finns det även problem i hemmiljön för dessa ungdomar. Vi valde att vända oss till HVB-hem där de unga hade beteendeproblematik eftersom vi ville undersöka om

föräldrars deltagande påverkar resultatet av den behandling som ungdomarna genomgår. Är en ungdom placerad enbart på grund av missförhållande i hemmiljön så genomgår den nödvändigtvis inte någon behandling där föräldrarna medverkar.

De professionella vi har intervjuat har varierande tidslängd på sin anställning inom den nuvarande verksamheten men samtliga har som minst 3 års erfarenhet av arbete med barn och ungdomar. De tillfrågade är verksamma i HVB-hem med fokus på ungdomar i åldern 13-20. Vår främsta anledning för att välja boenden med denna åldersgrupp är baserat på att de unga har uppnått en ålder som innebär att de tillsammans med andra kan reflektera över sin och andras situation, de närmar sig vuxenlivet och tonårsåldern är känd för att vara en tid av frigörelse från föräldrarna (Karlsson, 2007). Som nämnt tidigare i vår problemformulering så är det även den åldersgrupp som är störst på de svenska institutioner som innefattar boende och behandling för barn och unga som inte kan bo hos sin familj (Socialstyrelsen, 2013:A). Detta hoppades vi även skulle medföra att det blev lättare att hitta potentiella intervjupersoner.

6.3 Metodens förtjänster och begränsningar

Vi har i urval diskuterat hur våra intervjupersoners svar kan vara olika beroende på vem de är, och vi har utgått från att de professionellas, brukarnas och de anhörigas svar skulle skilja sig åt. Eftersom att vi sökt efter ett opartiskt synsätt, i den omfattning detta är möjligt, så stämmer vårt val av intervjupersoner överens med denna önskan. Vi är medvetna om att svaren till viss del kan vara färgade av både den professionelles övertygelse att familjearbetet är en viktig komponent i arbetet med de unga, samt av arbetsplatsens värderingar och strukturer i det arbete som utförs där. Vi upplever dock inte att det har varit ett hinder för de professionella att prata om familjearbetets nackdelar likväl som fördelar. Till slut blev det så att inte alla av de medverkande professionella arbetade på boende där de aktivt involverade föräldrarna i den unges behandlingsprocess. Vi har även diskuterat risken med att de ungas svar kunde ha färgats av deras personliga upplevelser och åsikter om boendet samt om det handlade om tvångsvård eller ej. Denna form av personliga svar och tankar kring insatsen är intressanta men har dessvärre inte något större syfte i denna uppsats.

Om vi hade intervjuat föräldern eller den unge skulle vi antagligen ha fått en annan bild av

situationen. Men vi har varit ute efter att snarare utvärdera insatsens funktion och verkan snarare än att utvärdera brukarnas erfarenheter av densamma. En alternativ metod hade varit att intervjua föräldrar vars barn har varit placerade utanför hemmet, eller unga som har varit placerade. Ett sådant tillvägagångssätt skulle innebära att brukarna redan har gått igenom hela processen av vårdinsatsen och då kanske till en viss del kunnat distansera sig från den. Vi har dock uppfattat att det är både etiskt och administrativt mer enkelt att intervjua professionella som arbetar med ungdomarna och deras familjer under placeringstiden. Att finna vår målgrupp har inte medfört några större svårigheter och sekretess har inte hindrat oss från att ta kontakt.

Vi har även övervägt huruvida vi skulle skilja på de som arbetade med ungdomar som är placerade frivilligt enligt SoL eller tvångsplacerade enligt LVU. Vi kom fram till att det skulle vara svårt, främst för de professionella som vi intervjuade, eftersom de flesta boenden har hand om båda formerna av placering. Det är möjligen redan svårt för den professionella, inte minst om denne har lång erfarenhet på området, att kunna särskilja vilka erfarenheter som grundar sig utifrån vilken ungdom. Än svårare kan vara att då komma ihåg vilken placeringsform ungdomen hade. Men vi är båda överens om att placeringens form kan komma att påverka familjearbetets funktion eftersom inställningen till placeringen bör skilja sig åt mellan en tvångsplacering och en frivillig placering.

För att få ett mer exakt resultat som visar på om familjens medverkan gör att barnets behandling får ett mer långvarigt resultat anser vi att det hade krävts en större studie som hade tagit mer tid än vi har kunnat ge denna uppsats. I en sådan studie hade det varit möjligt att följa ungdomarna under en längre tid för att undersöka om det finns någon skillnad i ungdomars livssituation beroende på om de bott på HVB-hem med ett aktivt familjearbete eller om de bott på HVB-hem utan familjearbete. Inte minst då det skulle gå att jämföra arbetsmetoder och utfall under en längre tid efter insatstiden. Vår studie fångar en mindre del av detta. Den lyfter fram de professionellas egna erfarenheter och uppfattningar vilka kan vara minst lika viktiga, kanske mest i ett sammanhang för att kunna få en bild av vad som sker i mötet mellan de professionella och brukarna.

6.4 Metodens tillförlitlighet - Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Vårt syfte med denna studien är att undersöka de professionellas syn på föräldrarnas delaktighet och betydelse när barn genomgår behandling på HVB-hem och deras resonemang om hur detta kan påverka den unges framsteg. Vi ville med hjälp av intervjuer fånga de professionellas erfarenheter och resonemang om vårt valda ämne. För att förbättra vår förståelse för dessa och få möjlighet att kunna ha analysera svaren på bästa sätt så valde vi att använda oss av semistrukturerade intervjuer.

Vi har redogjort för vårt tillvägagångssätt gällande exempelvis intervjuguide, användandet av litteratur och sammanställning av intervjupersonernas svar på ett sätt som ska göra det möjligt för läsaren att förstå vår arbetsprocess. Detta ger uppsatsen en högre grad av transparens då vi har försökt att förebygga oklarheter kring vårt tillvägagångssätt och användning av material (Bryman, 2011). En detaljerad beskrivning av vårt tillvägagångssätt gör det även lättare för andra att avgöra studiens överförbarhet, alltså möjligheten att anpassa studiens resultat till ett annat sammanhang.

Genom att kontinuerligt i arbetsprocessen återkoppla till våra frågeställningar och vårt syfte så har resultaten, vilka genereras från studien, gett oss de svar på de frågor vi haft. På så sätt är det också lättare för oss att säkra arbetets validitet (Bryman, 2011).

Intervjuguiden hjälpte oss att undvika allt för stor spridning i insamlingen av material under samtalen med de professionella. Efter varje genomförd intervju har vi funderat över vad som kunde ha gjorts bättre för att kunna undvika eventuella svårigheter under kommande intervjuer. Bland annat har vi ändrat en fråga, som inte hade den funktion vi hoppades, så att den mer tydligare formulerad. Vi har även lagt till någon fråga som kom upp under den första intervjun som visade sig ge nyttig information och kunde på så sätt stärka kommande intervjuer. Vidare har vi i samförstånd med de intervjuade haft ljudupptagning samt fört anteckningar under samtalen och transkriberat den informationen de gett. För att öka validiteten har de personer som deltagit blivit erbjudna att få ta del av transkriberingen för att på så sätt få möjlighet att ge synpunkter eller eventuellt ändra något svar. Detta tillvägagångssättet medför att eventuella missförstånd eller feltolkningar av svaren tidigt kan upptäckas, samt ger materialet en högre grad

av reliabilitet (Bryman, 2011). Dock har samtliga intervjupersoner valt att tacka nej till detta med motiveringar liknande - "jag vet vad jag har sagt så det behövs inte". Hur detta påverkar studiens trovärdighet är svårt att avgöra, men vi har valt att tolka denna reaktionen som att de är väl införstådda med vad de sagt och inte önskar att ändra sina uttalanden. Baserat på det här anser vi att studien upprätthåller sin tillförlitlighet. Vi kommer att delge vår slutgiltiga rapport till de som så önskat.

Utifrån våra intervjuer kan vi se att skillnader mellan intervjupersonernas svar kunde förekomma beroende på vilken metod eller vilka metoder som de professionella brukade i arbetet med de placerade ungdomarna och deras familjer. En sådan upptäckt bör tas hänsyn till samt dessa metoder då vi gjort en studie där behandlingsarbetet är centralt. Vår erfarenhet efter att ha genomfört alla intervjuer är dock att dessa olika metoder inte ger någon markant skillnad i de professionellas tankesätt eller i deras värderingar, men möjligtvis kan dess skillnader vara mer utmärkande i det praktiska arbetet under behandlingen. Det är för oss okänt huruvida skillnader i genomförandet kan komma att påverka utfallet av behandlingen.

Bryman (2011) skriver om problematiken med att replikera i kvalitativ forskning. Problemet ligger i att det är en övervägande ostrukturerad metod som påverkas av forskarens intressen. En annan forskare som vill göra samma studie kommer troligtvis att rikta sitt fokus mot andra saker som den intresserar sig för, vilket gör att resultat kan skilja sig åt (ibid). Det innebär att vår studie kan komma att vara svår att göra om då den i viss mån är påverkad av hur vi har tänkt kring ämnet. Trots detta ser vi inga hinder för att göra en liknande studie där det går att se liknande resultat på grund av de samstämmiga svar vi fått från intervjupersonerna. Som vi redogjort för i problemformuleringen så har samhällssynen på placering av barn och unga förändrats över tid. Därav är det viktigt att ta hänsyn till förändringar i samhället som kan komma att påverka de ideal som gäller under uppsatsens skapande.

Vår studie bygger på intervjuer med socionomer och andra behandlingsansvariga som är yrkesverksamma på HVB-hem i södra Sverige. Det är svårt att avgöra huruvida den är generaliserbar på alla HVB-hem i Sverige, att ta för givet att så skulle vara fallet är ett misstag enligt Bryman (2011). Bryman beskriver enskilda studiers resultat som begränsade till det

område eller population som studien har baserats på. Vidare beskriver han om begränsningar i generalisering genom att nämna att de finns otaliga faktorer som påverkar och har betydelse för hur olika populationer agerar och ser ut som de gör. Detta är viktigt att ta hänsyn till och inte glömma bort vid användande av resultat från olika studier (ibid)

6.5 Etiska överväganden

Det finns fyra etiska principer som vi har tagit hänsyn till i vår arbetsprocess och under kontakten med våra intervjupersoner. (Bryman, 2011).

Då det är av betydelse att de berörda intervjupersonerna är informerade om studiens syfte samt vad medverkan i den kommer att innebära har de tillfrågade, efter anmält intresse, fått mer information om studien och vad ett deltagande innebar. Därefter blev de ombedda om att ta beslut om de ville delta eller ej. Eftersom våra intervjupersoner själva avgjort om de ville delta eller ej i studien tar vi hänsyn till kravet på samtycke (Bryman, 2011). De tillfrågade blev informerade om att deras deltagande är frivilligt och att de hade möjlighet att avsluta sin medverkan när de ville. Genom att informera intervjupersonerna om det här har vi strävat efter att uppfylla informationskravet.

I uppsatsen nämner vi endast att intervjupersonerna är verksamma i södra Sverige och vi har inte skrivit ut några namn eller andra personliga uppgifter om våra intervjupersoner. Sådan information har inte någon relevans för vår studie. Att följa konfidentialitetskravet innebär att i största möjliga utsträckning skydda de medverkandes uppgifter (Bryman, 2011), och det är viktigt att intervjupersonerna vet att de ska kunna uttala sig utan att oroa sig för att andra kan ta del av information om vem som gjort det uttalandet. Genom att ta hänsyn till konfidentialitetskravet skapar vi ett slags skydd för de medverkande i studien vilket bidrar till att bevara deras svar anonyma.

Nyttjandekravet innebär att vi som forskare ska hantera uppgifter om de medverkande i studien, samt de uppgifter vilka framkommer i kontakt med dem, med respekt och enbart för det uttalade ändamålet (Bryman, 2011). De medverkande har även blivit informerade om att de uppgifter vi samlat in enbart kommer att användas i vår studie och att vi sedan kommer att radera uppgifter

om de medverkande när studien är färdig.

Vi valde att enbart intervjua professionella, de anställda som arbetar med de placerade ungdomarna på institutionen, och det valet baserades bland annat på att vi anser att det var mindre etiskt komplext eftersom de som yrkessamma har vana av att uttala sig i liknande frågor och att vi inte har efterfrågat någon form av bedömning av det arbete de utför. Hade vi valt att intervjua de unga hade vi behövt samtycke från deras föräldrar och vi hade behövt ta hänsyn till att de är i en utsatt position.

6.6 Tillvägagångssätt

Vi började med att kontakta flera HVB-hem genom telefon eller mejl och gjorde en förfrågan om det fanns intresse för att delta i vår studie genom intervjuer. För att få kontakt med vår målgrupp använde vi oss främst av en hemsida vars innehåll till stor del består av listor på olika HVB-hem och andra former av boenden för barn och unga. Vi har valt att inte skriva ut namnet på hemsidan då vi anser att det kan påverka anonymiteten för intervjupersonerna och att det inte skulle tillföra något till vår uppsats att nämna den. På hemsidan kunde vi utläsa vad det var för typ av boende vi kontaktade, vilka behandlingsformer som erbjöds samt adress och kontaktuppgifter för de ansvariga. Detta tillvägagångssättet kan ha utgjort en viss påverkan på vilka boenden vi har valt att kontakta eftersom det kan vara så att det finns fler institutioner förutom de vi fann på hemsidan. Dock anser vi att det inte skulle ha någon större betydelse för vår studie då vårt främsta krav för valet av institution var att de erbjöd någon form av familjearbete och att de tog emot unga i den åldersgrupp vilken vi intresserat oss för.

Efter att ha fått kontakt med de anställda på institutionen (vanligtvis en föreståndare) skickade vi ett informationsblad till dem över mejl. Informationsbladet bestod huvudsakligen av en kortfattad beskrivning av syftet med vår studie, hur intervjuerna skulle genomföras och respondenternas rätt till att ta del av materialet vi framställt från intervjuerna samt att deras deltagande innebär att de lämnat sitt samtycke till vårt brukande av deras svar. En del hade läst informationsbladet innan intervjuerna och då hade vi en genomgång av det innan vi startade intervjun.

Som stöd i intervjuerna har vi använt oss av en intervjuguide. Vid skapandet av intervjuguiden så använde vi oss av olika teman för att försäkra att frågorna fångade den information vi var ute efter. Under samtliga intervjuer har vi använt oss av ljudinspelning, i samförstånd med våra intervjupersoner, samt fört anteckningar. Ljudinspelningen har haft en större betydelse, genom användningen av en sådan har vi haft möjlighet att utföra transkribering av samtalen och därmed undvikit att gå miste om något av det som sagts. Vi har genom att spela in samtalen fått möjlighet att vid upprepade tillfällen höra hur intervjupersonerna svarat på våra frågor, vilket har gjort att vi har lyckats urskilja samtalets nyanser som kan ha givit svaren en djupare innebörd.

För att använda oss av det transkriberade materialet i vår analys har vi använt oss av kodning. Kodningen fungerar som ett verktyg med vilket vi har kunnat urskilja de olika teman och ämnen som tagits upp i våra intervjuer, samt återkommande åsikter och tankar. Vårt arbete med kodningen har främst inneburit att vi har använt oss av markeringar i det transkriberade materialet med hjälp av färger. Kodningen delade upp det empiriska materialet och vi kunde urskilja mönster i de svar vi har fått (Aspers, 2007). Med hjälp av teman utifrån vår teori har vi lyckats urskilja det som vi behöver för att kunna få användbart underlag till vår analys. Användandet av vår teori har format vårt material genom att vi har under vårt skrivande använt det systemteoretiska perspektivet för att söka förståelse för vårt insamlade material.

7. Resultat och analys

Analysarbetet påbörjades med kodning av den information vi fått genom våra intervjuer. När vi skapade koder utgick vi delvis från de teman som fanns i vår intervjuguide, som till exempel motivation, möjligheter och hinder. Genom att studera de olika svaren och teman som intervjuerna hade kunde vi se mönster och de eventuella skillnader som fanns i våra intervjupersoners svar. Under skrivandet av analysen har vi tillsammans diskuterat vårt insamlade empiriska material och hur vi på ett framgångsrikt sätt kan analysera materialet utifrån ett systemteoretiskt perspektiv. Vi har valt att presentera resultat tillsammans med analysen för att undvika upprepning och få ett bättre flyt i uppsatsen.

Vi delade upp analysen i olika teman utifrån sådant som vi har ansett vara intressant och

användbart i intervjuerna för att lyckas besvara våra frågeställningar. Några av dessa teman är riktlinjer i arbetet med familjen, kontakten mellan föräldrar-barn och professionell-familj, samt försökt lyfta fram positiva och negativa effekter av familjearbete under ungdomens placering.

7. 1 Riktlinjer i familjearbetet

I denna del kommer vi att analysera eventuella riktlinjer som finns på de boende som våra intervjupersoner arbetar på och hur dessa kan påverka det praktiska arbetet med ungdom och familj. Detta för att få en bild av verksamheternas grundtankar kring familjearbetet.

Av de HVB-hem som vi har besökt var det inte alla som hade tydliga riktlinjer i arbetet med de ungas familjer. Alla de tillfrågade i vår studie har fått samma fråga; "Hur skulle du beskriva arbetsplatsens riktlinjer i arbetet med familjen?". Ur svaren har det sedan gått att urskilja olika sätt att beskriva riktlinjer, vad de kan stå för och vad sådana kan ha för betydelse för de professionellas arbete. Hälften av de tillfrågade svarade att de hade fastställda riktlinjer för hur de anställda på arbetsplatsen ska förhålla sig till familjen i arbetet. Ett flertal av dessa gick ut på att se människan i sin helhet, att människor inte är isolerade från påverkan av andra och att det är viktigt att ta hänsyn till vad och vilka personer som påverkar ungdomarna. Vikten av att ta hänsyn till familjen som den unge kommer ifrån var även inbegripet i de riktlinjer vi fick ta del av. Utöver detta svarade två av de tillfrågade att de inte hade särskilda riktlinjer men gav en kortfattad beskrivning av hur det kan gå till i mötet med familjen.

Att se hela människan blir den nonsummativitet som systemteorin står för (Lundsbye et. al, 2010). Ur svaren från våra intervjuer går det att förstå att de professionella uppmärksammat att den unge påverkas av sin omgivning på det sätt som systemteorin framhåller. För att den unge ska kunna lära sig att hantera sina svårigheter så behöver de professionella se till flera aspekter i den unges liv. Även om det inte gick att få rätsida på allt som gått fel i den unges liv, så är det av betydelse att de professionella under placeringen ger den unge det stöd som behövs för att denne ska kunna hantera relationer till andra i sin närhet och sin egen livssituation på ett bra sätt. Först med ett sådant engagemang och arbete går det att göra en varaktig förändring hos den unge som även är hållbar utanför institutionen.

De som sade sig inte ha några riktlinjer för arbetet med ungdomarnas föräldrar uttryckte att det var så på grund av att det inte fanns ett behov av det. En intervjuperson menade att behovet av riktlinjer och familjearbete berodde på vilka ungdomar som var placerade. De som för närvarande var placerade på boendet ansågs av de professionella inte ha något behov av den typen av insats. Intervjupersonen förklarade att om det visade sig finnas ett behov av familjearbete så hade de anställda möjlighet att erbjuda familjen utökat stöd och vägledning i den mån det krävdes. Detta boende saknade riktlinjer i familjearbete och hade ett större fokus på de individuella mål som var ungdom hade med placeringen. En annan intervjuperson var av uppfattningen att riktlinjer skulle vara i vägen för den flexibilitet som de eftersträvade i behandlingen:

Vi människor är inte byggda efter manualer, vi agerar inte heller efter manualer utan vi agerar lite fritt det är det som gör det så spännande...

Denna uppfattning verkade inte delas med de som hade fastställda riktlinjer, då de inte tycktes se riktlinjer som ett hinder för ett flexibelt arbete och menade att det med riktlinjer ändå fanns möjlighet till att anpassa behandlingen efter den unge och dennes behov. Utifrån det här går det anta att det finns olika synsätt på vad riktlinjer innebär. De som uppgav att de inte ha några riktlinjer gick det att uppfatta genom deras svar att de hade underliggande normer och tankar kring hur samarbetet med familjen bör se ut. På de institutioner som Bangura Arvidsson och Åkerström (2000) utförde sin studie så visade det sig finnas olika anledningar till varför de som inte hade riktlinjer kring arbetet med familjen hade det på ett sådant vis. De tillfrågade hade, likt andra i vår studie, svarat att de främst ville koncentrera sig på den unge och att det inte fanns utrymme för ett familjearbete. Det förekom dock kontakt mellan förälder och personal även på dessa boenden (Bangura Arvidsson & Åkerström).

7.2 Varför ett familjearbete

För att ta reda på varför en del HVB-hem väljer att involvera familjen i behandling kommer vi i den här delen att fördjupa oss i hur ett sådant arbete kan motiveras.

Majoriteten av de professionella som blivit intervjuade har poängterat att det är viktigt att

involvera föräldrarna i den unges behandling. Våra intervjupersoner motiverade denna involvering på olika sätt men det som var genomgående var att trots besvär i relationen mellan den unge och föräldern så är föräldrar viktiga personer för den unge och dennes framtid. Detta på grund av att de är barnets närmsta anhöriga och känner barnet bäst, ett påstående de professionella tycktes vara överens om. En intervjuperson sa så här för att beskriva betydelsen av att föräldrar involveras för att barnet och föräldern ska kunna förlika sig med det som varit:

Det finns ju ingenting som kommer få samma effekt som när föräldern som har slagit eller föräldern som inte har kunnat skydda kan säga att det här var inte ditt ansvar, vi är de vuxna. Hur mycket man än ger ungdomen kommer inget betyda så mycket som om man lyckas i ett familjearbete få föräldrarna att ta ansvar och tala om att "jag är ledsen att det här hände" eller vad det nu kan vara.

Citatet ovan fångar det centrala inom det systemteoretiska perspektivet, nämligen betydelsen av familjen och dess olika medlemmar och hur de genom sina relationer och gemensamma bakgrund påverkar varandras mående och utveckling. Dock är det inte alltid så enkelt att få alla i familjen att samarbeta. Något som krävs, enligt de professionella, för att familjearbetet ska vara till den unges fördel är att alla som deltar är där för att skapa de bästa förutsättningarna för att den unge ska lyckas i sin behandling. De professionella berättade att det ibland kan hända att det är svårt att få ett bra samarbete med föräldern. Inte sällan anser föräldrarna att det är enbart den unge som är problemet, vilket även Hill och Grafat (2003) tar upp. Andra anledningar som kan försvåra kan vara bakomliggande faktorer som skilsmässa eller förälderns inställning till och känslor kring den unges placering, vilket behandlas senare i analysen. Att som professionell ha kapacitet till att uppmärksamma och uppmuntra de resurser som finns i familjen och i de relationer som finns där kan var ett sätt att motivera familjen till att enas kring ett förändringsarbete. Utifrån intervjuerna tycks strävan efter samarbete med familjen vara en stor del i de professionellas arbete, den uppfattningen stärks genom citat som det följande:

Att få från en utredande socialsekreterare att föräldrarna är omotiverade och dom vill inte göra något förändringsarbete det betyder inte särskilt mycket för mig..

Den professionelle menar här att det går inte att ge upp tron på att det är möjligt att kunna skapa en förändring för hela familjen, som professionell bör du alltid åtminstone försöka.

7.3 Relation och flexibilitet viktigare än metod

Följande stycke handlar om hur kontakten mellan personal, ungdom och förälder kan se ut samt vad det är i denna kontakt som är viktigt för den unge. Flexibilitet i arbetet med familjen visade sig vara grundläggande för att kunna möta deras behov.

Det är långt ifrån alla de professionella vi har intervjuat som arbetar på boenden där de vill kalla sitt arbete för familjeterapi eller att det har ett familjebehandlande syfte. Vad som går att skönja i intervjupersonernas svar är att oavsett om HVB-hemmet utför familjeterapi eller inte så arbetar de professionella med föräldrarna. Ett sådant arbete kan på en del boenden vara obligatoriskt, eller påbörjas om den professionelle eller föräldern uppfattar att det finns behov av det. På HVB-hemmen utan familjebehandling tycks detta arbete för det mesta ske på en vardaglig basis där de professionella kontinuerligt informerar föräldrar om hur går för ungdomen, och ger tips och stöd så att de på ett mer effektivt sätt ska lösa eventuella problem när ungdomen är hemma.

Under tiden som intervjuerna genomfördes blev det tydligare att en god kontakt mellan alla de som medverkande under placeringen, så som föräldrar, de professionella och ungdomen, var viktigare än den metod som brukades på institutionen. På en del boende skedde kontakten mellan föräldrar och personal övervägande genom telefonsamtal, med få hembesök och regelbundna uppföljningsmöten tillsammans med socialtjänsten. Andra boende gjorde ofta hembesök eller aktiviteter med hela familjen för att kunna påverka den rådande situationen i familjen. Om den unge var myndig kanske det inte fanns någon kontakt alls med familjen, men de professionella menade att det vanligtvis fanns någon sorts kontakt trots att den unge var över 18 år.

Karlsson (2007) skriver att ungdomar i åldern 13-19 genomgår en utveckling där de är på väg att bli vuxna och försöker bli mer självständiga. För att den här perioden av utveckling i livet ska ske med framgång och senare leda till att den unge kan bygga nära relationer till andra som exempelvis en framtida partner, så behöver personen ifråga känna sig trygg i sig själv. För att kunna göra det så underlättar det att finns en trygghet i de relationer den unge har till personer som står den närmst, så som familjen och andra anhöriga (ibid). I princip alla utom en av våra intervjupersoner underströk vikten av att föräldrarna även under placeringen behöver vara den trygga punkten i ungdomens liv. Eller att denna trygga punkten åtminstone var något det de

tillsammans arbetade på att förbättra. Intervjupersonerna uttryckte att det var viktigt att betona att personalen på boendet var ett tillfälligt stöd för den unge, ett stöd som efter placeringen inte längre kommer att vara tillgänglig för ungdomarna. Även om den unge inte ska flytta hem igen efter att placeringen avslutas så har kontakten mellan förälder och barn större betydelse än andra, det uttrycktes bland annat på det här sättet av en av de professionella vi intervjuade:

Man har kommit fram till att nä, de ska inte bo ihop igen så är du 17 år och flyttar härifrån och vi kommer inte att finnas kvar. Familjen kommer vara där.

Att familjen har en stor påverkan på ungdomens utveckling och att det är till fördel att familjen är engagerad tycks de professionella i en större utsträckning vara överens om. Dock visade Robst et al. (2013) studie på att om kontakten mellan den unge och föräldrarna under tiden av placeringen skedde utan terapi så skulle det inte vara till fördel för den unge. Tvärtom kunde problemen fortsätta vara ett hinder för familjen att gå vidare (ibid). De intervjuade verkade vara av uppfattningen att behandling enligt en särskild metod inte är det som har störst betydelse. Istället framhölls det att ett fungerande samarbete och förändringsarbete med ungdomen och dennes familj kunde ske på olika sätt, och att det behövde vara anpassat utifrån deras behov. Som tidigare nämnt, kan ett "kreativt kaos" vara nyckeln till förändring (Öquist, 2008). För att skapa ett sådant kaos krävs det av de professionella att de får tillgång till systemet, och det tycks vara möjligt om de tar hänsyn till och skapar en relation till familjen i fråga. I svaren går det att utläsa att det som behövs för dessa familjer är att någon utanför systemet bryter de invanda destruktiva processer som finns där, och öppnar upp för nya sätt att hantera situationer och perspektiv.

Några av intervjupersonerna uttryckte att de hade upplevt att om föräldern inte var förmögen att se förändringarna som deras barn gjort så var en kontakt dem emellan inte till fördel för den unges behandlingsprocess. I de fall där föräldrar inte kunde se de förändringar som den unge gjort så kunde denne uppleva att det inte spelade någon roll att den hade förändrats som person. Hemma ansågs han eller hon att vara samma person som alltid. En uppfattning som kunde leda till att den unge inte längre såg sig ha någon anledning att arbeta med sina svårigheter. Detta kan vara ett exempel på när slutna system har uppnått en förstelning (Öquist, 2008). Oavsett om en person i systemet försöker skapa en förändring är det svårt för de andra att se det, och även om

de märker av förändringen så kanske den inte upplevs som positiv. Men de professionella försöker i dessa fall att påverka föräldrarna så att de kan se förändringen och ta den till sig. Flera av de professionella pratade även om hur viktigt det var att få familjen att inte älta gamla problem och att ett så kallat framåttänk bidrog till framgång med behandlingen. Vilken benämning personalens handlande har tycks vara upp till vilken metod verksamheten arbetar efter. En familjebehandlare skulle kanske kalla det här för ett motivationsarbete, en del av den terapeutiska behandlingen, och de professionella som inte anser sig arbeta med en särskild metod kanske ser detta sätt att påverka som en del i det vardagliga arbetet. Oavsett benämning så går det att tänka att det som Robst et al. (2013) kallar för terapi även kan innebära en fungerande kontakt mellan professionella, den unge och föräldrarna. Det vill säga att det är brukligt att de professionella tar ett sådant ansvar och att det kan ha terapeutiska effekter likt den traditionella terapin. Egentligen spelar det ingen större roll vad den professionelle väljer att kalla sitt handlande, det viktiga är att familjen får tillgång till en medlare och stödet genom en sådan. En god relation till de professionella som vårdar den unge kan i sin tur förbättra förutsättningarna för ett samarbete de inblandade emellan.

En del av intervjupersonerna berättade att de besökte den unges familj för att se hur det fungerade i hemmiljön och hur familjen interagerade där. Dessa besök motiverades med att det är viktigt att ta hänsyn till hur familjen i fråga fungerar och att de professionella testat sig fram till vilket tillvägagångssätt i behandlingen som passar familjen. Att träffa familjen i en annan miljö än på institutionen kunde vara ett sådant sätt och för de professionella kunde det innebära att de fick större förståelse för familjen och deras beteende. Systemteoretiskt så kan sådana besök tänkas bryta familjens isolering, den möjliga förstelningen i relationerna, och det slutna systemet kan öppnas upp genom att det kommer in en ny person som inför nya idéer och tankar. Utöver det här så blir den professionelles chans större till att skapa en förändring enligt den andra ordningen när han eller hon får ta del av familjens vardag och se familjemedlemmarnas interaktion i hemmiljön (Öquist, 2008). Genom att observera hur familjen fungerar hemma kan den professionella få en mer realistisk bild av hur familjen och dess medlemmars agerar och bemöter varandra. Att träffa familjen i hemmiljö kan även för den professionella innebära en möjlighet att undersöka om de förändringar, vilka kan ha skett i institutionsmiljön, även fungerar utanför den. Personalen kan då få möjlighet att stärka den unges roll i familjen genom att stötta

dennes åsikter och självförtroende till att framföra dem. En av de intervjuade beskrev det såhär;

För ibland är det så svåra konflikter mellan ungdomen och föräldrarna så ungdomen behöver faktiskt ha ett extra jag med sig i rummet att stötta upp hjälper och stöttar och skydda när det behövs och "lite du ville ju prata om det här".

7.4 Föräldrars attityd påverkar deras deltagande i den unges behandlingsprocess

Föräldrar har erfarenheter och idéer som påverkar deras sätt att delta i sitt barns behandling.

Följande del tar upp på vilket sätt föräldrars handlande kan komma att påverka behandlingsprocessen och hur de professionella hanterar detta.

Först vid en förändring enligt första ordningen, vid en placering av barnet utanför hemmet, ges en större möjlighet att verkligen påverka systemet, familjen. När en av personerna som normalt ingår i systemet inte längre är närvarande kan det hända att det sker förändringar. Vem som tar initiativ till att det sker en förändring enligt den andra ordningen verkar, enligt de professionella, till en större del bero på föräldrarnas ställningstagande till behandlingen. Geurts et al (2012) menar att det är personalens ansvar att se till att familjen involveras i den unges behandling. Enligt de personer som intervjuats så är det inte alltid möjligt att involvera föräldrarna på grund av bristande intresse från föräldrarnas sida. Motiveringsarbetets utsträckning påverkas bland annat av föräldrarnas inställning till placeringen. Utifrån våra intervjupersoners erfarenheter så känner en del föräldrar själva ett behov av stöd och att de inte kan hantera den rådande situationen med sin ungdom på egen hand, och är därmed mottagliga för de professionellas hjälp. Andra föräldrar kan istället välja att avsäga sig ansvaret för den unge under den tid som han eller hon bor på HVB-hemmet. Varför kan vara svårt att veta, men många föräldrar drabbas av känslor av misslyckande och skam (Buchbinder & Bareqet-Moshe, 2011). En av de professionella uttryckte sig så här om hur föräldrars inställning:

De flesta är positiva. Det är dom. Även om det finns dom som liksom tycker att "sköt ni ert där så sköter vi vårt hemma" så känns det som att de flesta är positiva.

I de fall där föräldrarna är mindre mottagliga för ett arbete tillsammans med personal på boendet

och ungdomen så verkar det som att motivationsarbetet är en viktig del i arbetet för personalen för att få föräldrarna att intressera sig för och förstå den unges behandlingsprocess. Denna slutsats kan dras då ett flertal av de professionella som har blivit intervjuade av oss uttryckte att de ansåg sig vara skyldiga till att åtminstone försöka få föräldrarna involverade i behandlingen. Detta med undantag för de fall då det ansågs vara direkt olämpligt med en sådan kontakt. Denna uppfattning om vilket ansvar som ligger hos den professionelle stämmer väl överens med Geurts (2012) antagande om att det är personalen på boendet som har ska arbeta för att involvera föräldrarna i deras ungdomars behandling. Däremot gick det i denna studie att få stöd för att den tredje nyckelkomponenten som Geurts (2012) nämnde (1. Involvera föräldrarna i skapandet av vårdplan, 2. I planeringen av vardagsaktiviteter 3. Interventioner ska innefatta hela familjen samt erbjuda stöd och vägledning i vardagen) stämde överens med hur det fungerar i praktiken. Vi kan utifrån våra intervjupersoners svar utläsa att det ett kontinuerligt arbete förs för att involvera föräldrar i det som sker under ungdomens placering utanför hemmet. Det går att se en strävan bland de professionella att hålla samman det ursprungliga systemet. Det som systemteorin beskriver som grunden för den enskilde individen att stå på, och som i en större utsträckning formar den enskildes sätt att vara och tänka.

Som ovan nämnt är inte alla föräldrar villiga till att delta i ett sådant arbete, vilket gör det svårt för de professionella att motivera dem till att delaktighet. Dock finns det de fall där vårdnadshavare visar ett stort engagemang för den unges behandlingprocess men på ett mindre önskvärt sätt. Under intervjuerna resonerade de professionella kring hur föräldrars delaktighet ibland kan ha en negativ påverkan på den unge och dennes behandling, detta trots att ett engagemang eftersträvades på de olika institutionerna. En intervjuperson menade att föräldrar ibland försökte använda sin makt som vårdnadshavare för att påverka behandlingen. Som exempel togs det upp att föräldrar ibland påverkade beslut angående den unge genom att inte godkänna beslutet eftersom de ansåg att det var olämpligt. Detta kunde gälla beslut som de professionella ansåg kunde vara till gagn för den unges behandlingsprocess. Utifrån våra intervjupersoner gick det att förstå att sådant agerande kunde orsaka en del frustration för de inblandade, inte minst för de professionella. Det kunde också ställa till en del bekymmer för den unge. En av de förklaringar till varför föräldrar ibland agerar på ett vis som kan försvåra för ett familjearbete var när det förekom konflikter mellan vårdnadshavarna. Vad en sådan konflikt

kunde innebära beskrevs bland annat på det här viset:

Vad fan den ene säger ska den andra sätta sig emot till exempel, och att vi hamnar i den kasta skit på varandra- nivån. Det påverkar dom (ungdomarna) väldigt negativt, dom blir helt snurriga, det är inte så lätt för dom att ta in det. Vuxenvärlden är ofta deras referenser...

För att hantera den här problematiken försökte personalen, genom separata samtal med föräldrarna, få dem att inse vad som var viktigt i sammanhanget och uppmuntra att föräldrar till att lägga sin stolthet åt sidan för sitt barns skull. Utifrån citatet kan det förstås hur de olika enheterna i ursprungssystemet kan påverka varandra och att deras handlingar har följd effekter som inte nödvändigtvis enbart påverkar den person vilka de är ämnade att påverka. Dessa handlingar, som nekande till samarbete och beslut angående den unge, skapar en kedjereaktion inom systemet.

Eli Buchbinder och Orit Bareqet-Moshe (2011) hade i sin studie kartlagt tre olika reaktioner hos föräldrar när deras barn placeras. En av dem var att föräldrar inte allt för sällan ser placeringen som den sista utvägen och att de kan se positiva förändringar med att en sådan genomförs. Trots den positiva upplevelsen av placeringen är känslor som skuld och misslyckande som föräldrar inte ovanlig. En intervjupersonerna sa så här om hur föräldrar brukar reagera när deras barn blivit placerat och hur de professionella kan hantera det:

De känner sig fråntagna, ifrågasatta asså allt det här. Och det är bara att följa dom med det och säga liksom att man förstår dom men så är det inte. "Vi är bara tillfälliga vuxna i ert barns liv, du är mamma, du är pappa. Absolut huvudpersonerna. Vi försvinner ut sen när vi är färdiga med vårt".

Utifrån citatet ovan kan det utläsas att den professionelle strävar efter att trösta och uppmuntra föräldern samtidigt som det finns en informativ underton om att placeringen inte är för evigt. Det främsta ansvaret kommer inte för alltid att finnas kvar hos personalen på boendet, och det faktum att det kommer en tid efter placeringen är viktig att betona.

Gällande kontakten med föräldrar var det flera av de professionella som uttryckte att två viktiga

komponenter för att skapa en god relation till föräldrarna var att visa dem respekt och vara ärlig. Genom att vara så sätt kunde de ha en öppen dialog där samarbetet fungerade bättre. Detta eftersom en god relation med föräldrarna gjorde det svårare för den unge att spela ut föräldrarna mot personalen eller tvärtom. Med uttrycket "spela ut" menade de professionella att de unga ibland kunde komma på sätt att vända de olika parterna mot varandra genom att berätta olika saker för dem, vilket kunde leda till missförstånd och andra bekymmer. Här kan det genom vårt insamlade material utläsas att ett nära arbete och god relation mellan både den unge och de professionella samt mellan de professionella och den unges föräldrar är betydelsefullt för att föräldrarnas deltagande ska vara positivt. I sin tur blir det till en fördel för behandlingsprocessen. Utifrån de resonemang som de professionella har fört under intervjuernas gång kan det förstås att effekterna som föräldrarnas deltagande kan ha är i en större grad beroende av dessa relationer. Samt att relationerna har betydelse för hur de olika medlemmarna i familjen agerar och mår då processerna mellan de olika individerna ter sig att vara cirkulära och påverka varandra.

I intervjuerna har även flexibilitet framkommit som en viktig komponent för ett framgångsrikt samarbete med föräldrarna och de unga. Vissa HVB-hem använde sig inte av en bestämd metod utan lät sig inspireras av flera metoder för att på bästa sätt kunna tillgodose detta behov av flexibilitet. De beskrev sitt arbete som så att de först försökte att undersöka vad som var viktigt för att den unge skulle få den bäst möjliga behandling och agerade sedan utifrån det. Hur de professionella kunde beskriva sin flexibilitet i arbetet redovisas nedan, först hur de kunde ta tillvara på brukarnas åsikter:

Så okej, för att det ska funka, vad behöver vi ändra på eller göra annorlunda eller vad funkar redan som ni skulle vilja... fånga dom där dom är och köpa deras bilder och förklaringar och lösningmodeller för den delen. För det är ju ibland svårt därför vi har ju alla normer och föreställningar vad som är det bästa för familjen men det måste vara deras bästa för att det ska bli den bästa lösningen, oftast.

Och sedan hur de kan ta tillvara på en arbetskollegas idéer om användandet av metoder utan att frångå flexibiliteten:

Det gäller ju att vara lyhörd om det kommer någon med jättebra idéer men att bara gå över och

säga "nä nu kör vi på detta" det tror jag inte är så lyckat eftersom vi har så många olika individer.

Intervjupersonerna förklarade även att det var viktigt i arbetet med familjer att arbeta flexibelt för att kunna anpassa sig efter de förutsättningar de som medverkande har. Det går att se i svaret nedan:

Föräldrar ser väldigt olika ut ju, att vi har ju jobbat med föräldrar som varit utvecklingsstörda till högutbildade akademiker och vi möter ju föräldrarna i deras behov...Så att det är väldigt olika men utifrån varje.. varje specifik förälder så lägger vi upp någonting som gör att vi kan jobba tillsammans med den föräldern.

Utifrån dessa uttalanden framträder ett mönster av att de professionella strävar efter att möta både föräldrar och de unga där de är och efter deras förmåga, för att på så sätt förbättra förutsättningarna för ett samarbete.

7.5 Svårigheter i ett familjearbete

I det här stycket kommer vi att ta upp omständigheter då det kan vara svårt att genomföra ett familjearbete och de professionellas resonemang om hur de bemöter detta.

Närhetsprincipen i Socialtjänstlagen är vägledande när det ska beslutas om en placering av barn eller unga och anses som viktigt. Tanken är att flytten från föräldrarna inte ska upplevas lika omvälvande för den unge om den fortfarande kan ha kvar kontakt med sin skola och vänner. Dock har det under intervjuerna vid ett par tillfällen framkommit att det inte alltid är till nytta för den unge att ha kvar denna kontakt med sin hemmiljö. Det kan bero på att familjesystemet är så pass slutet att det inte är möjligt för den unge att i den utsträckning som krävs bryta sig fri från denna förstelning om den inte distanseras från det. Den unge behöver genomgå en omvälvande förändring för att en förändring enligt den andra ordningen ska vara möjlig (Öquist, 2008). Robst et al. (2013) kom fram till med sin studie att ett längre avstånd mellan institution och föräldrar kunde vara ett hinder för att involvera föräldrarna i behandlingsprocessen, men enligt systemteori kan avstånd alltså ibland vara fördelaktigt. När vi frågade de professionella om de ansåg att familjebehandling alltid var till fördel för den unges behandlingsprocess så skilde sig

svaren åt. Dock svarade de flesta intervjupersonerna att det fanns tillfällen när det inte var lämpligt att föräldrarna var delaktiga. En av intervjupersonerna nämnde dessa exempel:

Övergrepp, barnmisshandel, psykiskt sjuka, sitta på fängelse. Asså dom här bitarna. Där vi faktiskt väntat tills dom är myndiga, där det inte är till gagn för den unge och ha den kontakten med föräldern.

Förutom att de levnadsförhållanden som familjen lever under påverkar kontakten mellan den och den unge, så framkom det under intervjuernas gång att målet med placeringen även hade betydelse för i vilken utsträckning som kontakten med föräldrarna såg ut. I de flesta fall var målet att barnet ska flytta hem efter att behandlingen avslutats och då var arbetet med familjen var mer omfattande än om det inte var målet. Familjearbetets form var om barnet skulle återvända till sin familj, anpassat för att den professionelle tillsammans med familjen skulle arbeta för att förbättra förutsättningarna för att en flytt hem skulle vara genomförbar. När målet var att den unge efter placeringen ska flytta till ett eget boende kunde bero på den unges eget val om denne är myndig, eller att det inte är lämpligt för den att bo med ursprungsfamiljen. Under dessa förutsättningar kunde behandlingens form se annorlunda ut. Det framkom att de professionella kunde ha uppfattningen att det ibland till och med kan vara bättre för den unge att skapa nya band och bryta de gamla:

Familjen kommer vara där, ja jag tycker det och så pratar vi här. Att det är ändå viktigt därför att nätverket är de vi har och sen kan man och vissa behöver kanske kapa och skapa ett nytt nätverk och nytt sammanhang.

En annan beskrev den unges situation på det här viset:

...det handlar om, man kan ju liksom aldrig, man kan aldrig återskapa den trygga basen på ett barn, det går liksom inte...men däremot så kan man faktiskt skapa en ny trygg bas

I de två citaten går det att se olika uppfattningar om familjearbetet. Det första menar att deras arbete till större del går ut på att skapa goda relationer i familjen och att det är fullt möjligt i nästintill alla fall. Det andra citatet motsäger dock detta och utgår från ett psykodynamiskt tänk där det inte går att återskapa en känsla av trygghet i familjen. Men båda är överens om att det kan

finnas fall där den unge inte bör flytta hem igen eller där den unge själv har bestämt att inte flytta hem till sin familj efter att behandlingen avslutas. Då kräver situationen en annan form av insats eller behandlingsform för att tillgodose den unges behov av trygghet och stabila relationer. Bland intervjupersonerna finns en uppfattning om att detta system med fördel ibland kan brytas och att den del som lämnar systemet har möjlighet att få tillgång till ett nytt. Om så är fallet skapar detta en problematiskt sits för den professionelle. Det borde leda till ett större ansvar för personalen att avgöra när ett sådant steg bör tas eller när det är värt att arbeta för att förena familjen.

Det fanns även de tillfällen då ett arbete med familjen inte var möjligt att genomföra baserat på den unges egen vilja, detta vid fall då den unge fyllt 18 år och därmed blivit myndig. Detta innebär att ungdomen själv kan avgöra om han/ hon vill ha kontakt med sina föräldrar och kan bestämma över vilken information som de professionella ska förmedla till föräldrarna. Våra intervjupersoner uppgav att detta kunde komma att innebära en större utmaning för dem om de hade för avsikt att fortsätta att arbeta med den unge och dennes familj tillsammans. En av intervjupersonerna beskrev hur förutsättningarna förändras när en ungdom nekar de professionella att ha kontakt med familjen efter att den uppnått myndig ålder; att gå "från full informationsskyldighet till föräldrar, dagen innan..." till ingen alls dagen efter "...och det blir väldigt konstigt."

Även anledningen till varför den unge inte längre kunde bo hemma spelade roll för den delaktighet som föräldrarna kom att ha under behandlingstiden. I de fall när den unge varit utsatt för övergrepp eller någon form av våld av sina föräldrar så försvarade det arbetet med familjen. Det förekom de fall då det inte var lämpligt med familjens inblandning överhuvudtaget, som exempel gav när den unge kom från en familj med hedersproblematik. Svaret förklarades med att det finns belägg i forskningen att arbete med ungdomars familjer i vilka det råder hedersproblematik inte är till fördel för barnet.

Projektet *Familjearbete i hederskontext* som är ett av de få projekt där man har försökt att hantera hedersproblematik genom familjearbete och medling, slutade som ett misslyckat försök (Svedberg, Qarai & Qaraee, 2013; Funke, 2013). Utöver detta finns det inte mycket forskning som kan ge stöd för hur hederskonflikter bör hanteras. Hedersproblematik är komplext och svårt

för utomstående att förstå och förklara. I denna del har det gjorts ett försök att genom ett systemteoretiskt perspektiv kunna förklara vad det är som försvårar ett familjearbete med den unge och dennes familj. Alla familjer utgör ett eget system, men de ingår alltid i flera större system. De större systemen kan vara släkt, vänner eller hela samhället. I de större systemen finns normer och värderingar som skiljer sig åt beroende på den/de kulturer som finns i systemet. I hederskulturer finns det i det lilla systemet, familjen, individer som enbart håller sig till viss information. Det handlar om värderingar som föräldrarna vuxit upp med och som bibehålls av dem som enskilda individer tillsammans med andra runt systemet som delar deras uppfattning. På så sätt är systemet slutet eftersom de väljer att inte ta in information från andra utanför detta kulturella system. Eftersom denna typ av system sträcker sig långt utanför familjen så kan det vara svårt att veta hur det går att skapa en förändring. Slitningar inom familjesystemet tycks skapas först när ungdomarna börjar ta in det som finns i andra system, till exempel samhällssystem. Den unge vill ofta fortsätta vara en del av familjen men även ta del av det som finns i samhället. Både ungdomar och föräldrar lever under påtryckningar från andra vilket kan leda till en ohållbar situation och ungdomarna väljer att söka hjälp. Trots att det i andra fall skapas ett "kreativt kaos" när utomstående försöker påverka systemet och göra det möjligt för förändring (Öquist, 2008) så tycks det i dessa fall inte fungera.

Det går att anta att svårigheten för den professionelle att skapa en god kontakt mellan familjen och den unge finns på grund av att familjen ingår i ett mycket större system som har ett större inflytande på familjen än vad den professionelle kan skapa. Detta är något som är användbart även i möte med andra familjer. Var familj har sina värderingar och det är oftast inte enbart individerna som ingår i systemet som påverkar varandra, utan flera faktorer utifrån. De professionella pratade även om föräldrar som haft en livsstil som "...inte är lämplig för ett barn.". En sådan livsstil kunde vara exempelvis om de var kriminella eller hade ett aktivt missbruksproblem. Återigen är det föräldrar som har annorlunda värderingar än normerna i samhället.

8. Sammanfattning och avslutande diskussion

I vår studie kompletteras intervjuerna med litteraturen av professionella där vi får en bild av hur arbetet med att involvera familjen faktiskt fungerar i praktiken. Många av de faktorer i litteraturen som stärker antagandet att familjens delaktighet är av betydelse går även att finna i svaren från våra intervjupersoner.

Vi har i vårt empiriska material i form av intervjuer funnit att det finns skillnader i de professionellas sätt att arbeta med de placerade ungdomarnas familjer, samt att det fanns skillnader i vilken utsträckning som föräldrarna blir involverade. Hur delaktigheten såg ut kunde bero på vilken metod de professionella arbetade efter och på de rådande omständigheterna i familjen. Dock fann vi att alla de professionella i den mån det gick, hade en kontinuerlig kontakt med ungdomarnas föräldrar och att det fanns en gemensam uppfattning bland dem att föräldrar bör vara delaktiga.

Trots att vi upplever att det finns mycket stöd för att relationen mellan barn och föräldrar är viktig för att den unge ska uppnå ett bättre utfall av placeringen så säger handboken om socialnämndens ansvar och uppgifter vid HVB- och familjehemsplaceringar annorlunda. I handboken står det att det inte finns någon säkerhetsställd forskning som bevisar att kontakten med föräldern under placeringen främjar för barnets utveckling och psykiska välbefinnande (Socialstyrelsen, 2012). Vi har utifrån intervjuerna även förstått att det finns teorier om att det går att skapa en ny trygg bas utan ursprungsfamiljen och att det finns fall där ett bevarande av systemet inte är lämpligt. Det kan vara fall där familj och hemmiljö är direkt skadlig för ungdomen och dennes utveckling. Det här har lett till att vi har reflekterat över i vilken utsträckning ett familjearbete och bevarande av systemet kan och bör motiveras.

Vi vill med denna uppsats inte utesluta att det kan finnas andra faktorer som påverkar vilken effekt en placering på ett HVB-hem kan innebära för en ung människa. För oss råder det inga tvivel om att det kan finnas många andra aspekter som påverkar den unge och dennes sätt att vara och handla. Som exempel innebär en placering utanför hemmet nya sociala möten och anpassning till andra rutiner som påverkar ungdomarna. Genom att den unge även får en viss distans från sin familj och hemmiljö och tillgång till nya intryck kan den på så sätt få större

kännedom om sig själv och sin familj. På institutionen kan det bli möjligt genom stöd och vägledning av de professionella. Men vi tänker att det kan vara bra att belysa en del av det som kan påverka vården och på så sätt skapa en medvetenhet om det. Vem vet, detta kanske öppnar upp för möjligheten att sedan kunna utveckla vården av de unga i en positiv riktning.

Funktionen av att ha riktlinjer i familjearbetet går främst att spekulera i men det kan vara så att på de boenden där det finns bestämda riktlinjer så fungerar dessa som ett sätt att säkerställa att personalen inom verksamheten har ett gemensamt förhållningssätt för hur arbetet kring familjen bör utföras. Utifrån analysen går det att anta att riktlinjer inte behöver stå i vägen för ett flexibelt arbete utan att riktlinjer kan fungera som en ram för arbetet som utförs på institutionen. Inom den ramen kan det finnas ett handlingsutrymme för de professionella som tillåter att de kan möta var person efter behov. Att möta familjerna och ungdomar utifrån deras behov och förmåga var enligt de professionella en viktig del i arbetet. Utifrån våra intervjuer med de professionella har vi kommit till insikt om att val av metod i arbetet inte tycks spela så stor roll. I slutändan handlar det snarare om att som professionell ha förmågan att vara pålitlig och skapa en god kontakt med systemet vilket kan leda till att en förändring är möjlig. För att de professionella på institutionerna ska få en god kontakt med familjen så har vi genom vår studie lärt oss att det i mötet med familjerna är viktigt att vara ärlig, visa respekt och vara flexibel i utformningen av behandlingen. Ett sådant förhållningssätt kan skapa en god kommunikation vilket tycks vara grundläggande för att föräldrarna på bästa möjliga sätt ska kunna vara delaktiga i behandlingen.

Efter arbetet med denna uppsats har vi förstått att det är viktigt att inte glömma bort familjen i arbetet med barn och unga. Familjen ger tillgång till den unges historia och kommer förhoppningsvis vara bestående i dessa ungdomars liv. Vi har under skrivandet av uppsatsen fått större förståelse för hur komplext ett familjearbete kan vara och att det inte alltid är möjligt att genomföra ett sådant. Eftersom ett flertal studier talar för att ungdomar som placerats på institution har sämre förutsättningar än andra ungdomar, kan det tänkas att de här ungdomarna är i ett större behov av trygghet och stabila relationer. Om familjearbete under tiden på institutionen kan bidra till att dessa behov tillgodoses och leda till att den unge och dennes familj i framtiden kan erbjuda det här till varandra så anser vi att det är en av de mest betydelsefulla delarna i de professionellas arbete.

9. Referenser

- Andreassen, Tore (2003) *Institutionsbehandling av ungdomar*. Stockholm: Gothia
- Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: Att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber
- Bangura Arvidsson, Maria & Åkerström, Malin (2000) "När anhöriga involveras - Personalens beskrivning av anhöriga på särskilda ungdomshem" Västervik: AB C O Ekblad & Co.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Buchbinder, Eli & Barequet-Moshe, Orit (2011) "Hope and Sige: The experiences of Parents Whose Childre Were Placed In Residential Care" *Residential Treatment for Children and Youth*, nr 2. sid. 120-139
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2011) "Intervjuer". I Göran Ahrne & Peter Svensson, (red.): *I Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Funke, Mikael (2013) "Medlingsprojektet mot hedersvåld som baktände." (Elektronisk) Sveriges Radios hemsida <<http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/282541?programid=1316>> (2013-12-12)
- Geurts, Esther M. W., Boddy, Janet, Noom, Marc J. & Knorth, Erik J (2012) "Family-centred residential care: the new reality?", *Child and Family Social Work*, nr 2, sid 170-179
- Hedén, Anna-Karin (2013) "HVB-hem stänger in barn." (Elektronisk) SVTs hemsida <<http://www.svt.se/nyheter/regionalt/jonkopingsnytt/barn-stangdes-in-pa-oasen>> (2013-12-06)
- Hill, Mark & Garfat, Thom (2003) "Moving to Youth Care Family Work in Residential Programs: A Supervisor's Perspective on Making the Transition" *Child and Youth Services*, Vol 25, nr 1. sid. 211-223
- Karlsson, Lars (2007) *Psykologins grunder*. Lund: Studentlitteratur
- Lagerlöf, Héléne (2012) *Samhällsvård och välfärdsresurser - en studie av skolgång, fritid och kamratrelationer bland unga i familjehem och institutioner*. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan Stockholms universitet
- Lundsbye, Mats (2010) *Familjeterapins grunder: ett interaktionistiskt perspektiv baserat på på system och process och kommunikationsteori*. Stockholm: Natur & Kultur
- May, Tim (2013) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Robst, John. Rohrer, Lodi. Armstrong, Mary. Dollard, Norín. Sharrock, Patty. Batsche, Catherine. Reader, Steven (2013) "Family Involvement and Changes in Child Behavior During Residential Mental Health Treatment", *Child Youth Care Forum*, nr 42, sid 225-238.

- Sallnäs, Marie (2004) "*Institutionernas renässans*", Familjehemmet, nr 4, sid. 20-21.
http://www.familjehemmensriksforbund.se/downloads/4_04_sid20_21.pdf (2013-10-28)
- Sallnäs, Marie & Lundström, Tommy (2009) "*Samhällsvårdade ungdomars kontakt med föräldrar och syskon*", Socionomen, sid 52-63, sid 152
- Schjödts, Borrik & Egeland, Thor Aage (1994) "*Från systemteori till familjeterapi*" Lund: Studentlitteratur
- Socialstyrelsen (2010) "*Barn som utmanar - Barn med ADHD och andra beteendeproblem*" Västerås: Edita Västra Aros
- Socialstyrelsen (2012) *Barn och unga i familjehem och HVB - handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter*. Västerås: Edita Västra Aros
- Socialstyrelsen (2013:A) "Barn och unga - insatser år 2012" (Elektronisk) Socialstyrelsens hemsida <<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-6-40>> (2013-11-25)
- Socialstyrelsen (2013:B) "Kartläggning av interventioner med syfte att tillgodose placerade barn och ungas rätt till utbildning och hälso- sjukvård." (Elektronisk) Socialstyrelsens hemsida <<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-1-7>> (2013-11-20)
- Svedberg, Pia, Qarai, Azam & Qaraee Leila (2013) *Familjearbete i hederskontext*. Västerås: Edita Västra Aros
- Svenbro, Håkan (2005) *Det biografiska perspektivet människosyn och behandlingsarbete*. Göteborg: Daidalos AB
- Svensson, Peter (2011) "Teorins roll i kvalitativt forskning". I Göran Ahrne & Peter Svensson, (red.): *I Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- TT (2013) "Låg kompetens på många HVB-hem" (Elektronisk) gb.se
<http://gd.se/nyheter/inrikes/1.6498927-lag-kompetens-pa-manga-hvb-hem> (2014-01-23)
- Vinnerljung, Bo & Sallnäs, Marie (2008) "*Into adulthood: a follow-up study of 718 young people who were placed in out-of-home care during their teens*" Child and Family Social Work, nr13, sid 144-155
- Wolters, Staffan (2013) "Ungdomar hölls kvar för att tjäna pengar" (Elektronisk) UNT.se
 <<http://www.unt.se/uppsala/ungdomar-holls-kvar-for-att-tjana-pengar-2445021.aspx>> (2014-01-03)
- Öquist, Oscar (2008) *Systemteori i praktiken: konsten att lösa problem och nå resultat*. Stockholm: Gothia

Bilaga 1 – Informationsblad

Information om medverkan i examinationsuppsats

Vi är två studenter som läser på termin sex på Socialhögskolan i Lund och vi har just påbörjat skrivandet av vår examensuppsats. I uppsatsen vill vi undersöka betydelsen av föräldrars deltagande i behandling av barn/ ungdomar som är placerade på institution. Vi vill med vår undersökning ta reda på hur föräldrarna kan påverka ungdomens behandling under placeringen samt vilka eventuella fördelar eller hinder som ett sådant deltagande kan innebära.

Vårt intresse för familjebehandling och ungdomsvård väcktes under praktikterminen när vi praktiserade inom dessa områden. De erfarenheter vi fick då inspirerade oss till att skriva om ämnet i vår examensuppsats. Vi tänker att en institution för unga, som även har familjearbete, har personal med insyn och erfarenhet av vårt ämne, nämligen familjens betydelse i behandling av placerade ungdomar. Vi skulle gärna få möjlighet att intervjua de professionella på en sådan arbetsplats och vi hoppas att ni vill och har möjlighet att ställa upp. Vi är intresserade av att intervjua flera av de anställda på boendet som gör ett behandlingsarbete med ungdomarna som är placerade.

Den som blir intervjuad kommer att vara helt anonym. I uppsatsen kommer vi varken att nämna ort, arbetsplatsens namn eller några andra uppgifter om de deltagande. De svar och material som vi får kommer endast att användas för denna uppsats ändamål och kommer efter avslutat arbete att raderas.

Vi kommer att spela in intervjuerna med hjälp av en mikrofon och sedan skriva ner det som sagts, alltså transkribera. När uppsatsen är klar raderas de inspelade intervjuerna. Du som blir intervjuad kommer att få möjlighet att läsa transkriberingen så att vi kan rätta till eventuella missförstånd eller tolkningsfel innan vi använder materialet i vår uppsats.

Genom att anmäla dig som deltagare lämnar du också ditt samtycke till att vi använder dina svar i vår uppsats. Det är självklart okej att avsluta medverkan när som. Dock skulle vi uppskatta att

det sker innan vi börjar bearbeta materialet för att underlätta vårt arbete. Vi vill gärna ha svar om ni vill medverka senast den X/ X och genomföra intervjuerna inom två veckor. Intervjuerna tar ca 30 minuter att genomföra och vi kommer gärna till er för att göra intervjuerna.

Vi hoppas att ni vill medverka och bidra till att vår studie blir bra!

Med vänliga hälsningar

Tine Henningsson och Sofia Larsson

Kontaktuppgifter:

Tine Henningsson

Tel: 0704 852 546

tine.henningsson.826@student.lu.se

Sofia Larsson

Tel:0768 189 616

sofia.larsson.644@student.lu.se

Bilaga 2 – Intervjuguide

Intervjuguide

Inledande frågor (bakgrund)

- Ålder
- Beskriv din yrkesbakgrund/ utbildning
- Hur länge har du arbetat här
- Beskriv arbetsplatsen och dina arbetsuppgifter

Familjearbetet

- Hur skulle du beskriva arbetsplatsens riktlinjer i arbetet med familjen? Hur upplever du att dessa fungerar i praktiken?
- Vem deltar under familjebehandlingen?
- Vilken/ vilka metoder använder ni i familjebehandlingen?
- Är familjebehandling obligatoriskt i samband med placering här?

Familjebehandlings funktion

- Vad har familjebehandlingen för syfte i ert arbete? Ge exempel. (förebyggande, hjälpmedel för att uppnå mål, komplement till individuell behandling, huvudsakliga behandlingen)

Hur motiveras familjebehandling

- Vad är viktigast med familjebehandling enligt dig?
- Hur stor del upplever du att familjebehandlingen har i behandlingsprocessen? Ge exempel från praktiken
- Ser du några möjligheter med familjebehandling för ungdomens behandlingsprocess?
- Ser du något hinder med familjebehandling för ungdomens behandlingsprocess?
- Anser du att familjebehandling alltid är till fördel för ungdomen? Ge exempel.
- Om du skulle säga att vissa kriterier krävs för att familjebehandling ska fungera vilka skulle de vara? Vilka tycker du är de viktigaste?

Faktorer som påverkar familjebehandlingen

- Hur uppfattar du att ungdomen upplever familjebehandling? attityd/inställning
- Hur uppfattar du att föräldrarna upplever familjebehandling? attityd/inställning
- Påverkas funktionen med familjebehandling av föräldrarnas/ungdomarnas inställning mot den och placeringen. Hur? (Ex. Ungdomens eller föräldrarnas vilja att medverka, relationer)
- Hur ser föräldrarnas inflytande ut i behandlingen?
- Vilka kriterier har betydande inverkan för att familjebehandling ska fungera anser du?

Avslutande frågor

- Några tankar du skulle vilja säga
- Något vi borde kolla mer på, information som kan vara bra för oss
- Något vi missat?